

2025

BULGARİSTAN YATIRIM RAPORU

T.C. SOFYA BÜYÜKELÇİLİĞİ
TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ
SOFYA
NİSAN 2025

A. BULGARİSTAN'IN İŞ ORTAMI

1. İş Ortamı

a. İş Ortamına İlişkin Genel Göstergeler

- Bulgaristan'ın Türkiye Ekonomisi Açısından Önemi

Ortak bir tarihsel ve kültürel geçmişi ve sınırı paylaştığımız komşumuz Bulgaristan, Türkiye açısından önemli bir ülkedir. Türkiye, Bulgaristan'ın önemli bir ticaret ortağıdır. Türkiye'den Avrupa'ya karayoluyla yapılan taşımacılığın büyük bir kısmı Bulgaristan üzerinden geçmektedir. Ayrıca Bulgaristan, Balkanlar'ın coğrafi olarak merkezi konumundadır. İstanbul, Kocaeli ve Bursa gibi Türkiye'nin üretim merkezlerine de çok yakındır. Bulgaristan'ın AB ve Schengen Bölgesi üyeliği, Gümrük Birliği'nden dolayı ikili ticarete sanayi ürünlerinde gümrük vergisi muafiyeti, ülkede kurumlar ve gelir vergisi oranlarının %10 olması Bulgaristan'ı Türk yatırımcılarının gözünde cazip kılan özelliklerdir. Bu çerçevede ülke hem yatırım imkanları hem de AB pazarına giriş için önemli fırsatlar sunmaktadır.

- Bulgaristan Ekonomisi

Bulgaristan ekonomisi, serbest piyasa şartlarına göre işleyen, dışa açık, özel sektörü orta düzeyde gelişmiş bir ekonomidir. Dünya Bankası, 2024 yılından itibaren Bulgaristan ekonomisini yüksek gelirli ekonomi olarak sınıflandırmaktadır. 1 Ocak 2007'de AB'ye tam üye olan Bulgaristan, AB üyeliği koşulları sebebiyle ekonomik yapısında önemli reformlar yapmıştır. Ancak, kaydedilen olumlu gelişmelere rağmen Bulgaristan, AB'nin en fakir ülkesi olmaya devam etmektedir. Uluslararası Para Fonu'nun cari fiyatlarla GSYİH ülke sıralamasına göre Bulgaristan 2023 yılında 70'inci büyük ekonomidir.

Bulgaristan ekonomisinin güçlü yönleri düşük kurumlar ve gelir vergisi, çeşitlendirilmiş üretim tabanı, görece eğitilmiş iş gücü, lojistik maliyet avantajı ve turizm potansiyelidir. Ancak ekonomik yakınsama sürecinde olan diğer Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri gibi Bulgaristan'ın da bazı ekonomik zaafı var. Küçük, istikrarsız ve dengesiz büyüme, yetersiz iç ve dış yatırımlar, şirket karlarının ve yatırım yapılabilecek gelirlerin daralması, emek piyasasındaki negatif gelişmeler bunların başlıcalarıdır. Özel yerel yatırımların ve doğrudan yabancı yatırımların yetersizliği AB kaynaklarına büyük ölçüde bağımlı düşük verimli kamu yatırımları tarafından telafi edilememektedir. Hal böyleyken, döngüsel dalgalanmalara dirençli bir iç ekonomik ortam sağlanamamaktadır.

Uzmanlara göre ekonominin zayıf yönleri yapısal özellik olduğu için ekonomik döngülerden bağımsızdır ve bunların çözümü için yapısal reformların yapılması gereklidir. Bunun da ötesinde, 2008 krizi sonrası dönemde gerçekleşen büyüme oranları kriz öncesinde gerçekleşen oranlardan düşüktür. Bu, gelişmiş Avrupa ekonomilerine yakınlaşmayı sağlayacak büyüklükte bir büyüme oranına ulaşılabilmesi için mevcut ekonomik yapının potansiyelinin yitirildiğine işaret etmektedir.

AB'ye üye olduktan sonra Bulgaristan'a AB fonlarından büyük kaynaklar tahsis edilmiştir. Bulgaristan, bu finansmanı diğer üye ülkelere nazaran daha düşük ekonomik gelişim seviyesi,

yetersiz altyapısı ve düşük yaşam standardını gidermek için kullanmıştır. AB finansmanı, özellikle kamu ve özel yatırımların sınırlı olduğu kriz dönemlerinde ekonomide yapılan yatırımlar için ana kaynak olmuştur. AB finansmanının Bulgaristan ekonomisine olan etkisini ölçen SİBİLA 2.0 programı ile Maliye Bakanlığı'nın yaptığı hesaplamalara göre 2014-2022 döneminde Avrupa fonlarının ekonomi üzerindeki etkisi şöyle özetlenmektedir:

- GSYİH'da %10,6 artış;
- İhracatta %0,9 artış;
- İthalatta %8 artış;
- Özel tüketimde %12,9 artış;
- Özel yatırımlarda %22,3 artış;
- İstihdamda %16,6 artış;
- İşsizlikte yüzde olarak 7,15 puan düşüş;
- Ortalama çalışma ücretinde %16,3 artış;
- Enflasyonda %4,5 artış.

Ekonomik İşbirliği ve Gelişme Örgütü'nün (OECD) üyelik için aday olan Bulgaristan hakkındaki raporlarında ülkedeki idari yükün ve yolsuzlukların iş yapma olanaklarını sınırlandığı ve rekabeti engellediği vurgulanmaktadır. Yapılan değerlendirmelerde, mevcut iş gücü sıkıntılarına işaret edilerek emek verimliliğinin artırılmasına, iş gücünün yeniden eğitilmesi ile yeşil ve dijital dönüşüme hazırlanmasına odaklanılması gerektiği ifade edilmektedir. KOBİ'lerde basitleştirilmiş tasfiye prosedürlerinin uygulamaya konulması, yolsuzluk tespiti ve araştırması yapan kurumların yetkisinin tüm ekonomiyi kapsayacak şekilde genişletilmesi, kamu iktisadi teşebbüslerinde şeffaflığın sağlanması için yönetim kadrolarının liyakat kuralları gözetilerek rekabetçi ortamda seçilmesinin sağlanması, iş gücünün mesleki eğitiminin ülke çapında yaygınlaştırılması amacıyla yerel idarelerle özel sektör arasındaki işbirliğinin güçlendirilmesi piyasaların daha iyi işlemesi OECD uzmanları tarafından önerilmektedir. Bulgaristan'ın dünyada en hızlı yaşlanan milletler arasında yer aldığı vurgulanarak sağlık ve yaşlı bakımı için harcamaların arttığına işaret edilmektedir. Bu durum, halihazırda yoksullukla mücadele kapsamında zaten gerekli transferleri sağlamaya çalışan sosyal sigorta sistemi üzerinde ek baskı yaratmaktadır. OECD uzmanları sosyal sistemin bu sorunların giderileceği şekilde onarılması gerektiği üzerinde durmaktadır. Öte yandan, Bulgaristan ekonomisinde diğer birçok ülkede olduğu gibi enerji harcamalarının önemli boyutta olması sebebiyle ülkenin potansiyelinin olduğu güneş ve rüzgar enerjisinden faydalanmaya imkan sağlayacak yatırımların artırılması da önerilmektedir.

Avrupa Parlamentosu FISC vergi işleri alt komisyonunun bir raporuna göre 2022 yılında Bulgaristan'da gri ekonomi yaklaşık 55 milyar leva (28,1 milyar euro) olup, bu rakam GSYİH'nın %33,1'ine tekabül etmektedir. Verimsiz kurumsal işleyiş, yolsuzluk, hukukun üstünlüğü konusundaki sorunlar, aşırı bürokrasi ülkede kayıt dışı ekonominin bu denli büyük olmasının başlıca sebepleri olarak gösterilmektedir. Bulgaristan, AB'de kayıt dışı ekonominin GSYİH'ya oranının en yüksek olduğu ülkedir. AB ortalaması ise %17,3'tür. Diğer taraftan, Bulgaristan'da Sınai Sermaye Derneği'nin "Kayıtlı Ekonomi" birleşik endeksine göre 2010-2022 döneminde ekonomi giderek şeffaflaşmaktadır. Ancak 2017 yılından sonra bu süreçte bir yavaşlama görülmektedir. 2020-2022 döneminde Bulgaristan "Kayıtlı Ekonomi" birleşik endeksi 77,49 puandan 78,58 puana çıkmakta, 2023 yılında ise cüzi bir düşüşle 78 puan olarak gerçekleşmektedir. Son yılda yaşanan bu düşüş gri ekonominin kayıt altına alınması yolunda olumsuz bir gelişmedir.

- Bulgaristan Ekonomisinin Tarihçesi

1989 yılından sonra planlı ekonomiden serbest piyasa ekonomisine geçişte yapısal reformların yetersiz kalması nedeniyle Bulgaristan ekonomisi doksanlı yıllarda ciddi krizler yaşamıştır. Yurt dışında pazar kaybına uğramış, üretim daralmış, yaşam standardı önemli ölçüde düşmüş, yerel para büyük oranda değer kaybına uğramıştır. 1997 yılında alınan ekonomik istikrar programı ile birlikte hükümetin para ve döviz politikaları üzerindeki yetkisi sınırlandırılarak bir para kurulu oluşturulmuştur. Döviz kuru istikrara kavuşturulmuş ve 1 Alman markı/1 Bulgar levası (daha sonra 1 euro/1,95583 Bulgar levası) oranında sabitlenmiştir.

Bu kararların ardından Bulgaristan, uzun bir ekonomik büyüme dönemine girmiştir. Bulgar hükümetlerinin sıkı para ve maliye politikaları ile AB üyeliği süreci sayesinde Bulgaristan ekonomisi, 2007 krizinin başlamasıyla sona eren 9-10 yıllık dönem içinde istikrarlı büyümüş, krize kadarki 5 yıl boyunca banka kredileri, tüketim ve yabancı yatırımların olumlu etkisiyle her yıl %5-6'lık büyüme oranını yakalamıştır.

2011-2019 döneminde Bulgaristan ekonomisinin ortalama yıllık büyüme oranı %2,52'dir. Ancak Covid-19 salgınının etkisi altında geçen 2020 yılında, GSYİH %3,2 oranında sert bir düşüş yaşamış, 2021-2024 döneminde ise her yıl ortalama %4,1'lik oranla büyümüştür.

- Makroekonomik Durum

Bulgaristan'ın 2024 yılında gerçekleşen temel makroekonomik göstergeleri aşağıda verilmiştir:

Gayri Safi Yurtiçi Hasıla	: 103.721 milyon euro
Kişi Başına GSYİH	: 16.095 euro
Büyüme Oranı	: %2,8
Enflasyon Oranı	: %2,2
İşsizlik Oranı	: %4,2
Gayri Safi Katma Değer İçerisinde Sektör Payları	
Tarım	: %2,4
Sanayi	: %25,8
Hizmetler	: %71,8
Dış Ticaret Hacmi	: 92.933 milyon euro
İhracat	: 43.138 milyon euro
İthalat	: 49.795 milyon euro
Ticarette Türkiye'nin Payı	: %7,9
Cari İşlemler Dengesi	: -1.897,9 milyon euro
Gayri Safi Dış Borç Stoku	: 49.142 milyon euro

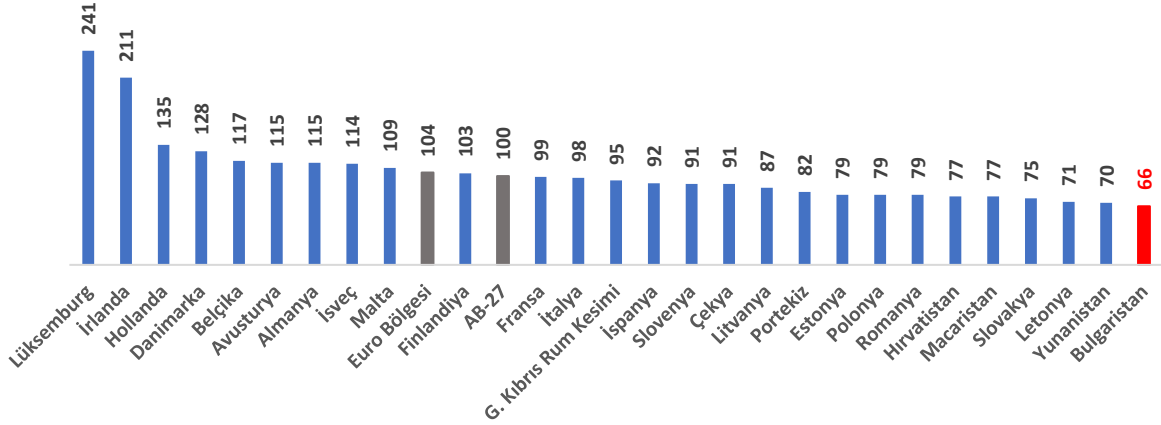
- 2024 Yılı Gelişmeleri ve Geleceğe Yönelik Beklentiler

Ulusal İstatistik Enstitüsü'nün açıkladığı ön verilere göre ülke GSYİH'sı 2024 yılında %2,8 büyüme kaydederek cari fiyatlarla 202.861 milyon leva (103.721 milyon euro) düzeyinde gerçekleşmiştir. Kişi başına GSYİH 31.479 leva (16.095 euro) olmuştur. Gayri safi katma değer (GSKD) 176.761 milyon leva (90.376 milyon euro) olarak meydana gelmiştir. Gayri safi katma

değerde tarım sektörünün payı %2,4, sanayi sektörünün payı %25,8, hizmetlerin payı ise %71,8 olmuştur.

AB üyelik döneminde Bulgarların gelirleri satın alma paritesi açısından AB ortalamasının %43'ünden 2023 yılında ortalamanın %64'üne, tahmini rakamlarla 2024 yılında ortalamanın %66'sına yükselmiştir.

2024 Yılında Satın Alma Gücü Standardı Olarak Kişi Başına GSYİH'nın Fiziksel Hacim Endeksi (tahmini rakamlar, AB Ortalaması = %100)

Kaynak: Ulusal İstatistik Enstitüsü

Bulgaristan Merkez Bankası verilerine göre 2024 yılında Bulgaristan'ın ihracatı yıllık bazda %2,9 azalarak 43.138 milyon euro olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemde Bulgaristan'ın ithalatı %0,3 artarak 49.795 milyon euro olmuştur. Ülkenin dış ticaret hacmi %1,2 azalarak 92.933 milyon euro seviyesinde gerçekleşmiştir. Dış ticaret dengesi negatif olup, 6.658 milyon euro olarak meydana gelmiştir.

2024 yılında ülkenin AB'ye ihracatı %2,1 oranında azalmış olup, 27.597 milyon euro seviyesinde gerçekleşmiştir. Almanya, Romanya, İtalya, Yunanistan, Fransa ve Polonya Bulgaristan'ın ana ihracat destinasyonları olmuştur. Söz konusu ülkelere ihracat AB'ye toplam ihracatın %65,8'ini teşkil etmiştir. Yine aynı yıl AB ülkelerinden ithalat %6,1 azalarak 22.481 milyon euro olarak meydana gelmiştir. En çok ithalat Almanya, İtalya, Romanya, Yunanistan, Polonya, Fransa ve Hollanda'dan yapılmıştır. Söz konusu ülkelere ithalat AB'den ithalatın %70,6'sını oluşturmuştur.

2024 yılında Bulgaristan'ın üçüncü ülkelere ihracatı %4,3 oranında azalarak 15.540 milyon euro olmuştur. Bu dönemde Türkiye, ABD, Sırbistan, Kuzey Makedonya, Çin ve İngiltere üçüncü ülkelere en çok mal ihraç edilen ülkelerdir. Bu ülkelere ihracat, üçüncü ülkelere toplam ihracatın %47,2'sini oluşturmuştur. Üçüncü ülkelere ithalat ise %6,4 artarak 27.315 milyon euro olarak gerçekleşmiştir. Çin, Türkiye, Ukrayna, Sırbistan ve ABD'den en çok ithalat yapılmıştır. Söz konusu ülkelere ithalat üçüncü ülkelere toplam ithalatın %46,9'unu teşkil etmiştir.

2024 yılında Türkiye Bulgaristan'ın toplam ihracatında %6,9'luk pay ile dördüncü sırada, AB dışı ülkelere ihracatında ise birinci sırada yer almaktadır. Bulgaristan'ın toplam ithalatında %8,8'lik pay ile ülkemiz üçüncü, üçüncü ülkeler arasında ise Çin'den sonra ikinci sıradadır.

Türkiye, Bulgaristan'ın ikinci büyük ticaret ortağıdır ve toplam ticaret hacmindeki payı %7,9'dur. AB dışı ülkeler ile ticaretinde ise ülkemiz Bulgaristan'ın en büyük ticaret partneridir.

Ulusal İstatistik Enstitüsü verilerine göre Bulgaristan'da 2024 yılında enflasyon %2,2 gerçekleşmiştir. Yıllık bazda en büyük fiyat artışları lokantacılık ve otelcilikte (%7,5), eğitimde (%7,1) ve alkollü içecekler ve tütün ürünlerinde (%6) meydana gelmiştir. Haberleşme (-%3,2), mobilya, ev bakımı (-%1,5), giyim ve ayakkabı (-%1,2) ve ulaşım (-%0,6) ürün/hizmet gruplarında fiyat düşüşleri yaşanmıştır.

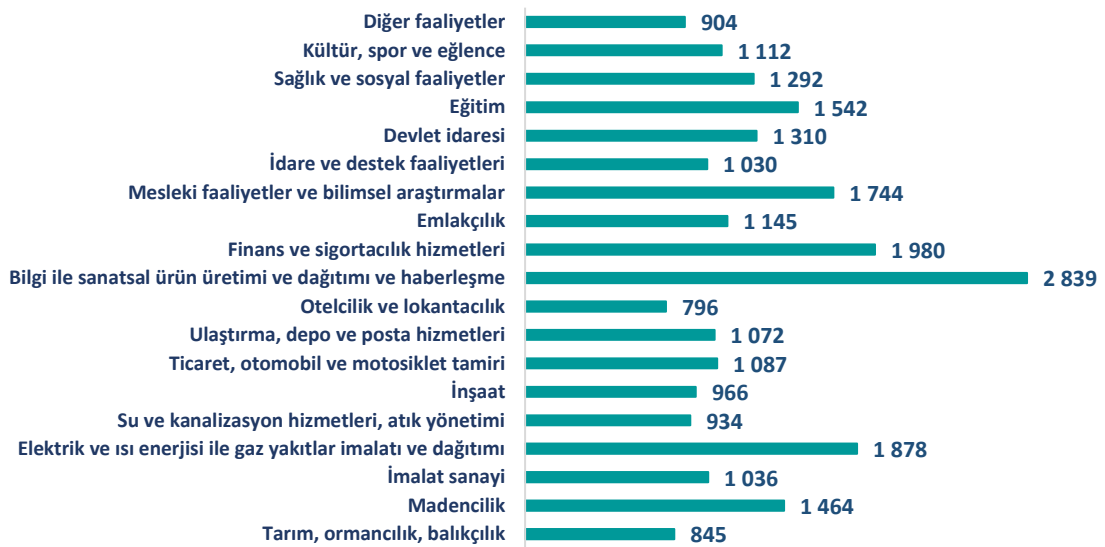
2024 yılında Bulgaristan'a yapılan doğrudan yabancı yatırımlar önceki yıla göre %38,4 azalarak 2.854,5 milyon euro olarak gerçekleşmiştir. En çok yatırım Belçika (583,5 milyon euro), Avusturya (564,6 milyon euro) ve Yunanistan'dan (417,2 milyon euro) gelmiştir. Aynı dönemde Bulgaristan'dan Lüksemburg'a (392,5 milyon euro), ABD'ye (351,8 milyon euro) ve İsviçre'ye (243,5 milyon euro) en büyük sermaye çıkışları olmuştur.

Maliye Bakanlığı verilerine göre 2024 sonu itibarıyla Bulgaristan konsolide mali programında 6.138 milyon leva büyüklüğünde (öngörülen GSYİH'nın %3'ü kadar) bir açık meydana gelmiştir. Konsolide mali program kapsamında gelirler 71.999,2 milyon leva, giderler ise 78.137,2 milyon leva olmuştur.

Ulusal İstatistik Enstitüsü 2024 yılı işsizlik oranını %4,2 olarak açıklamıştır. 2023 yılına göre işsizlik oranında yüzde olarak 0,1 puan düşüş yaşanmıştır. İşsizlik oranı kadınlarda %3,9, erkeklerde %4,4 olarak meydana gelmiştir.

Ulusal İstatistik Enstitüsü verilerine göre 2024 yılında istihdam edilenlerin sayısı yıllık bazda %3,1 (71,2 bin) azalarak 2,23 milyon kişi olmuştur. Bir yılda sadece sağlık hizmetleri ve sosyal faaliyetlerde (6,5 bin kişi) ve devlet idaresinde (1.012 kişi) artış yaşanmıştır. En büyük düşüş ise imalat sanayi (17,3 bin kişi) ve otelcilik, lokantacılıkta (14,4 bin kişi) görülmüştür.

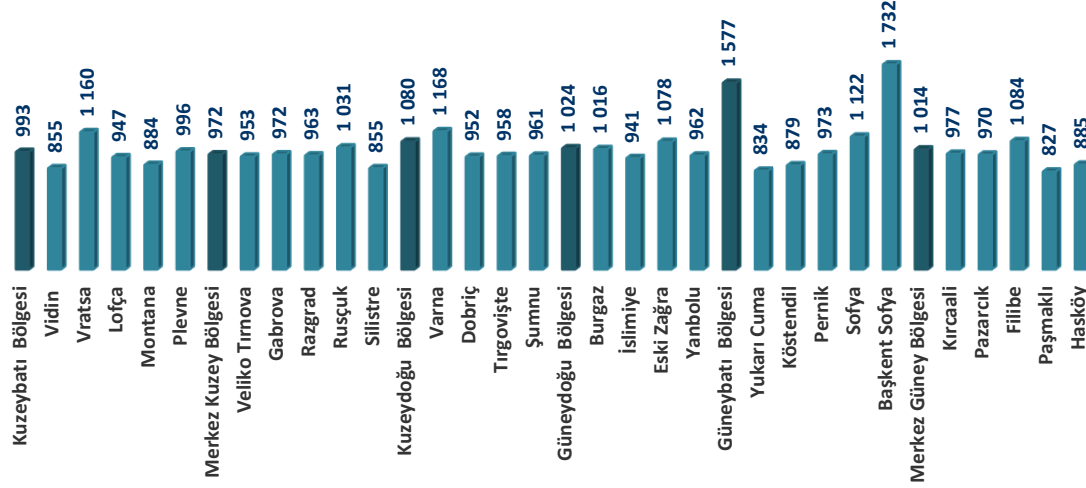
Aralık 2024'te Sektörlere Göre Ortalama Aylık Ücretler (Euro)

Kaynak: Ulusal İstatistik Enstitüsü

Ulusal İstatistik Enstitüsü'nün verilerine göre Aralık 2024'te ortalama aylık çalışma ücreti 1.262 euro olarak gerçekleşmiştir. Kamu sektöründe ortalama ücret 1.342 euro, özel sektörde 1.234 euro olmuştur. Aralık 2024 ortalama çalışma ücretinde Aralık 2023'e göre %13,6 oranında bir artış gözlenmiştir.

Aralık 2024'te Bulgaristan'da Bölgeler ve İller İtibariyle Brüt Çalışma Ücretleri (Euro)

Kaynak: Ulusal İstatistik Enstitüsü

Ulusal İstatistik Enstitüsü, 2024 yılının dördüncü çeyreğinde hanehalkı üyesi başına ortalama gelirin yıllık bazda %17,6 artarak 3.371 leva (1.724 euro) olduğunu açıklamıştır. Gelir yapısında çalışma ücreti en büyük paya sahip olup, söz konusu pay %54,4 olarak gerçekleşmiştir. Emeklilik maaşlarının payı %30,2, kendi işinden elde edilen gelirin payı %7,7 olmuştur. 2023 yılının dördüncü çeyreğine göre kendi işinden elde edilen gelirin payı yüzde olarak 1,7 puan artmış, çalışma ücretinden gelirin payı 0,5 puan ve emeklilik maaşının payı ise 1,1 puan azalmıştır.

2024 yılının dördüncü çeyreğinde hanehalkı üyesi başına düşen gider yıllık bazda %13,7 artarak 3.033 leva (1.551 euro) olmuştur. Gıda/alkolsüz içecek giderlerinin toplam giderlerdeki payı %29,3, evle ilgili giderlerin payı %15,5, vergi ve sosyal sigorta primlerinin payı %14 ve ulaştırma/haberleşme giderlerinin payı %11,4 olarak gerçekleşmiştir.

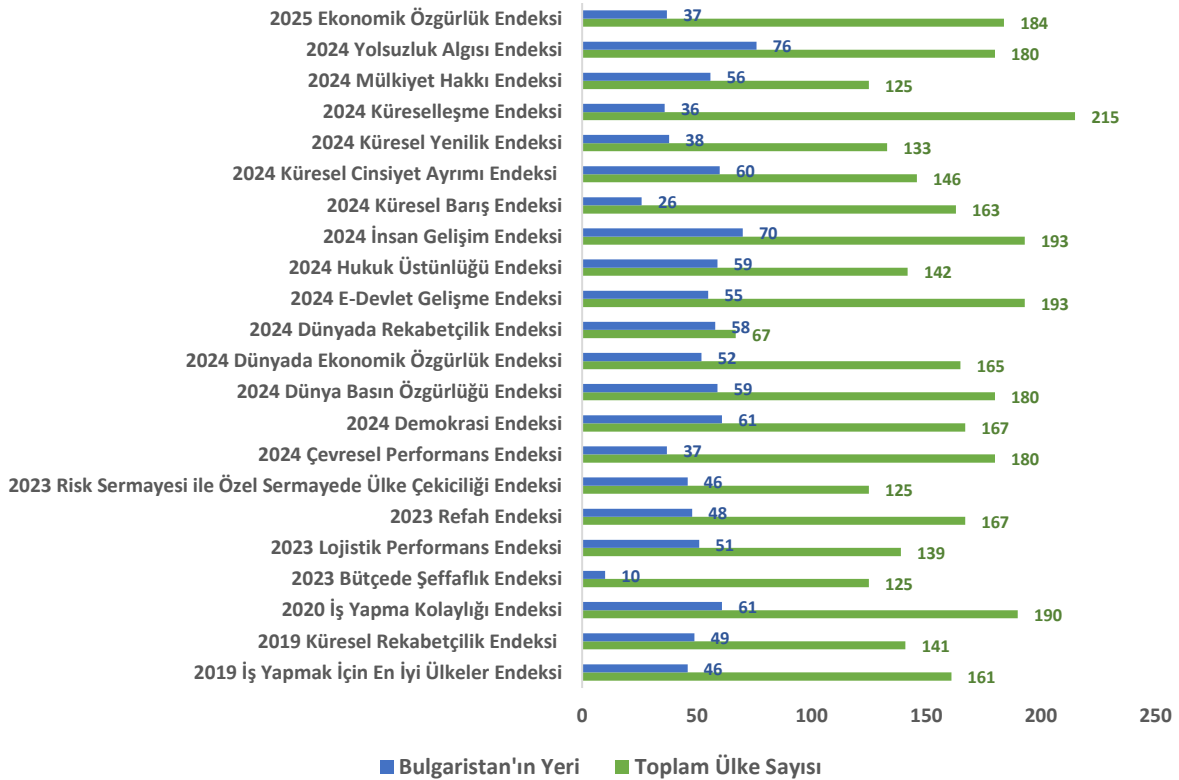
2024 yılının dördüncü çeyreğinde hanehalkı üyesi başına 17,4 kg ekmek ve unlu mamuller, 10,6 kg et, 4,5 kg şarküteri ürünleri, 4,9 l süt, 6,9 kg yoğurt, 2,8 kg peynir, 41 adet yumurta, 2,5 l ayçiçeği yağı, 14,4 kg meyve, 17,2 kg sebze, 1 kg kuru fasulye, 6,7 kg patates, 1,3 kg şeker tüketilmiştir.

Maliye Bakanlığı'nın 2024 sonbahar projeksiyonları 2028 yılına kadar küresel ve ulusal gelişmelere dair beklentileri içermektedir. Bu kapsamda, 2025 GSYİH büyüme oranının %2,8 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Bu büyümede ana motorun daha yüksek kamu

harcamalarının olması öngörülmektedir. Öte yandan gelir artışlarında beklenen yavaşlamanın hanehalkı harcamalarındaki artışın da daha düşük kalmasına neden olacaktır. 2025-2026 döneminde artan dış talebin ihracatı canlandırması beklenmektedir. Bunun sonucunda, 2026 yılında ihracatta artışın %3,5, GSYİH büyüme oranının ise %3 olarak gerçekleşeceği öngörülmektedir. Hizmet sektöründe ve gıdalardaki fiyat artışlarının 2025 yılı enflasyonunun ana nedeni olması, söz konusu yılın sonunda ise enflasyonun %2,6 olması beklenmektedir. İlerleyen yıllarda uluslararası alanda fiyat düşüşlerinin devam edeceği öngörülürü kapsamında 2028 yılına kadar enflasyonun %2'lere düşeceği düşünülmektedir. İç talepte yaşanacak artışların ithalatta artış trendini güçlendirmesi ve ihracatta artış oranının ithalat artış oranından küçük kalması sebebi ile 2025 yılında cari hesapta GSYİH'nın %2'si kadar bir açık oluşacaktır. 2026-2028 yıllarında cari hesap dengesinde giderek kötüleşme yaşanması ve dönemin sonunda açığın %3,7'ye ulaşması beklenmektedir.

2025-2026 yıllarını kapsayan Avrupa Komisyonu'nun tahminlerine göre 2025 yılında GSYİH büyümesinin %2,9, 2026 yılında ise %3 olacağı öngörülmektedir. Yerli tüketimin ve ihracatın ekonomik büyümenin ana motoru olması beklenmektedir. Artan gelirler özel tüketimde ciddi artışa sebep olacaktır. Enflasyon 2025 yılında %2,3 oranında gerçekleşecek, 2026'da ise artan hizmet fiyatlarından dolayı ivmelenerek %2,9'a ulaşacak. Emeklilik maaşlarında ve kamu sektöründeki çalışma ücretlerinde meydana gelecek artışlar için yapılacak harcamalar sayesinde 2025 ve 2026 yıllarında bütçe açığının artması ve %2,8 seviyesine ulaşması beklenmektedir. 2026'da gayri safi kamu borcunun GSYİH'ya oranının %24,5 olarak gerçekleşeceği öngörülmektedir. Cari hesabın 2025 yılında GSYİH'nın %0,2'si kadar, 2026 yılında ise %1,2'si kadar açık vereceği tahmin edilmektedir.

- *Dünya Ekonomik Sıralamalarında Bulgaristan'ın Yeri*

b. Şirket Kurulumuna İlişkin Mevzuat

- Şirket Kurmak

Bulgaristan’da %100 yabancı sermayeli şirket kurulabilmektedir. Bulgaristan’da yabancı ortaklarla (gerçek veya tüzel kişi) kurulan şirketler, Bulgar ortağı olsun ya da olmasın, Bulgar şirket addedilmekte ve Bulgaristan Ticaret Kanunu gereklerine göre faaliyette bulunmaktadır.

Bulgaristan’da şirket kuruluşu Adalet Bakanlığı’na bağlı Kayıtlar Ajansı çerçevesinde tutulan ticaret siciline kayıt ile gerçekleşmektedir. Kayıt prosedürünün zamanı şirket türüne göre farklılık arz etmekte ve 2 ila 5 iş günü arasında değişmektedir. Türkiye’den farklı olarak ticaret ve sanayi odalarına kayıt gönüllülük esasına dayalıdır. Ticaret siciline kayıt olduktan sonra firmalar hukuki varlık kazanmakta, faaliyetlerine başlayabilmektedir. Firmaya ticaret siciline kayıt esnasında Özel Tanımlama Kodu (Bulgarca kısaltması EIK (EİK)) denilen bir numara verilmektedir. Söz konusu numara 9 (dokuz) haneli olup rastgele belirlenmektedir. Bu numara ile firma, ticaret siciline kaydolduğu andan itibaren ticaret sicilinden kaydı silinene kadar tanımlanmaktadır. KDV Kanununa göre kayıt yaptıran firmalara Ulusal Gelirler Ajansı “BG” ile başlayan KDV numarası vermektedir. Genellikle KDV numarasının devamı Kayıtlar Ajansı’nca verilen Özel Tanımlama Kodu ile aynıdır, ancak bu zorunlu bir koşul değildir.

Limited şirket (Bulgaristan’da OOD olarak kısaltılmaktadır) sermayesinin asgari 1 euro, anonim şirket (Bulgaristan’da AD olarak kısaltılmaktadır) sermayesinin ise asgari 25.000 euro olması gerekmektedir.

Bulgaristan Ticaret Kanunu’na göre tek bir ortak kendi başına bir limited veya anonim şirket kurma hakkına sahiptir. Bu durumda şirketin türü tek kişilik limited şirket olan EOOD’dır, anonim şirket için ise EAD’dır. Türkiye’de yerleşik bir gerçek veya tüzel kişinin Bulgaristan’da tek başına bir limited veya anonim şirket kurması konusunda bir sınırlama bulunmamaktadır.

LTD şirket (OOD) kuruluşu için başvuruda gerekli olan belgeler:

- Şirket bilgilerini içeren bir beyanname (diğer belgeler söz konusu beyannameye ek olarak ibraz edilir);
- Şirket kuruluş sözleşmesi/şirket kuruluş akdi (tek kişilik şirketlerde);
- Şahsi bilgilerin silinmiş olduğu şirket kuruluş sözleşmesi/şirket kuruluş akdi örneği;
- Tüzel kişi olarak yabancı ortakların veya tüzel kişi olarak ticaret siciline kayıtlı olmayan ortakların olması durumunda, söz konusu tüzel kişilerin kendi ülkelerindeki hukuka uygun olarak faal olduklarını ve temsil edildikleri kişileri gösterir belge;
- Ortak olacak tüzel kişinin yetkili organlarının limited şirkette yer almaya ilişkin kararı;
- Şirket Genel Kurulunun/tek ortağın yönetici tayin etme kararı;
- Yönetici veya yöneticilerin noter tasdikli görev kabulü ve imza sirkülerleri;
- Ticaret Kanununun madde 141 fıkra 8’inde yer alan durumların söz konusu olmadığına dair beyanname (belli sürelerle bağlı olmak kaydıyla iflas eden bir şirketin yöneticisi olmama durumları);
- Mevzuatın gerektirdiği durumlarda şirketin faaliyeti için devlet mercilerinden alınması gerekli lisans ve izinler;
- Kanunla belirlenmiş diğer belgeler;
- Nakdi sermaye söz konusu olduğunda bankaya yatırılan sermayeyi gösteren belge;

- Gayri nakdi sermaye söz konusu olduğunda bilir kişi raporu veya sermayenin yatırıldığını gösterir Kanunun öngördüğü diğer belgeler;
- Mevzuatın öngördüğü diğer belgeler.

LTD şirket kuruluşu için başvuruda 56 euro (elektronik başvurularda 28 euro) ticaret siciline kayıt ücreti ödenmektedir.

Anonim şirket kuruluşu için şirket bilgilerini içeren bir beyanname ile şirket kuruluşuna ilişkin beyanname eklerinin Kayıtlar Ajansı'na ibraz edilmesi gerekmektedir. Anonim şirketin kuruluşu için sadece elektronik başvuru yapılmakta olup, 92 euro ücret ödenmektedir.

- Şube Açmak

Kendi ülkesinin kanunları çerçevesinde ticari faaliyette bulunmak üzere kayıt yaptırmış her yabancı kişinin Bulgaristan Ticaret Kanununa göre Bulgaristan'da yabancı kişi şubesi açma hakkı bulunmaktadır. Şube, Bulgar mevzuatına göre tüzel kişilik değildir. Ancak şubenin kendi merkezi ve yönetim adresi, yöneticileri, mal varlığı, pasif yasal statüsü vardır. Şubenin ünvanı ana şirketin ünvanından ve "şube" ekinden oluşmaktadır. Şube, ayrı bir şirket olarak ticari defterlerini tutmaktadır. Şube açma başvurusu Ticaret Sicilini tutmakla görevli Kayıtlar Ajansı'nın herhangi bir bölge temsilciliğine yapılabilmektedir. Yabancı şirket şubesinin açılması için yapılan başvuruda 174 euro (elektronik başvurularda 87 euro) ticaret siciline kayıt ücreti ödenmektedir.

Şube açmak için gerekli belgeler:

- Şube açma beyannamesi;
- Yabancı şirketin mevcudiyetini (tüzel kişi ise), ulusal kanununa göre ticari faaliyette bulunma hakkını, sicil (var ise) kaydına göre yabancı şirketi temsil eden kişilerin adlarını ve temsil şeklini gösteren belge;
- Yabancı şirketin şube açma kararı;
- Yabancı şirket şubesinin faaliyet alanı izin rejimine tabi ise, gerekli lisans veya izin belgesi;
- Şube açma başvurusunun yapıldığı an itibariyle tüm değişiklik ve ilave bilgileri içeren yabancı şirket kuruluş akdi, sözleşmesi veya tüzüğü;
- Şahsi bilgilerin silinmiş olduğu yabancı şirket kuruluş akdi, sözleşmesi veya tüzüğü örneği;
- Yabancı şirket yöneticisinin şube yöneticisini yetkilendirdiği noter tasdikli vekâletname;
- Şube yöneticisinin noter tasdikli görev kabulü ve imza sirküleri;
- Kanunların gerektirdiği durumlarda yöneticinin/yöneticilerin mesleki uzmanlık veya yeterlilik belgeleri;
- Kanunların gerektirdiği diğer belgeler.

- Temsilcilik Açmak

Bulgaristan Yatırımları Teşvik Kanunu gereğince ulusal mevzuatlarına göre ticari faaliyette bulunabilen yabancı kişiler Bulgaristan'da ticari temsilcilik açabilmektedir. Temsilciliklerin Bulgaristan Ticaret ve Sanayi Odası'na (www.bcci.bg) kaydolması zorunludur. Temsilcilik

kuruluşu, Oda'nın ticari temsilcilik kaydına dair kararı ile gerçekleşmektedir. Kayıtlı ticari temsilcilikler veri tabanı Bulgaristan Ticaret ve Sanayi Odası'nın web sayfasında yayınlanmaktadır. Bu şekilde kurulacak ticari temsilcilik Türkiye'deki şirketten ayrı bir tüzel kişi değildir ve ticari faaliyette bulunma hakkına sahip değildir. Ticari temsilcilik, genellikle Türkiye'deki ana şirket adına Bulgaristan'da destek faaliyetler icra eder (reklam, promosyon, müşteri bulma vs.). Ticari temsilcilik kendi adına gelir ve kazanç elde edemez. Temsilciliğin kurumlar vergisi ödeme sorumluluğu yoktur.

Bulgaristan'da bir Türk vatandaşının icra ettiği ticari faaliyet aracılığı ile oturma izni alabilmesi için Bulgaristan'da kurduğu şirkette en az 10 Bulgar vatandaşını çalıştırması gerekmektedir. Buna rağmen Türkiye'de kurulmuş olan bir şirketin ticari temsilciliğini yapmak için Bulgaristan'a gelen Türk vatandaşlarına bu kural uygulanmamaktadır. Bulgaristan Ticaret ve Sanayi Odası'na kayıtlı olan Türk şirket temsilcisi Türk vatandaşlarına Bulgaristan'da oturma izni verilmektedir.

Kayıt süreci ve başvuruda gerekli olan belgeler hakkında daha ayrıntılı bilgi Bulgaristan Ticaret ve Sanayi Odası web sitesinde yer almaktadır: <https://www.bcci.bg/tradereg-repres-docreg-en.html>

- Şirket Feshi

En çok tercih edilen şirket türü olan limited şirketlerin, şirket kuruluş sözleşmesinde öngörülen sürenin dolmasıyla, bahse konu sözleşmede daha büyük bir oran belirlenmemiş ise sermayenin ¾'üne sahip ortakların fesih kararıyla, bir anonim şirket veya başka bir limited şirket ile birleşme yoluyla, iflas ilanı ile, kanunla belirlenmiş durumlarda bölge mahkemesi kararıyla veya şirket kuruluş sözleşmesinde öngörülen başka durumlarda sona ermesi Bulgar Ticaret Kanununca hükme bağlanmıştır.

c. Vergi Uygulamaları

- Genel

- Bulgaristan'da uygulanan KDV oranı %20'dir. Otelcilik ve konaklamada (kamp kurma ve karavana yerleri kiralınması dahil), kitap satışlarında, bebek mamalarında, bebek bezlerinde vb. bebek hijyen ürünlerinde istisnai olarak %9 oranında KDV uygulanmaktadır.
- Kurumlar vergisi oranı %10'dur. İşsizlik oranının ülke ortalamasının %25 üzerinde olan bölgelerde vergi mükellefleri belirli koşullar altında kurumlar vergisinden muafır.
- Gelir vergisi oranı %10'dur;
- Kar dağıtım vergisinin (stopaj) oranı %5'tir.
- Alkol, tütün, elektrik ve enerji ürünleri özel tüketim vergisine (ÖTV) tabidir.

- Vergi İdaresi

Maliye Bakanına bağlı Ulusal Gelirler Ajansı, vergi ve sosyal sigorta ödemeleri ile devletin kamu ve özel sektörden diğer alacaklarını tahsil etmekle yükümlü ihtisas devlet dairesidir. Ulusal Gelirler Ajansı merkez teşkilat ve Sofya, Filibe, Varna, Burgaz, Veliko Tırnovo, Büyük Vergi Mükellefleri ve Orta Ölçekli Vergi Mükellefleri olmak üzere toplam 7 bölge müdürlüğünden oluşmaktadır. Söz konusu bölge müdürlükleri iletişim bilgilerine aşağıdaki link üzerinden ulaşılması mümkündür:

<https://nra.bg/wps/portal/nra/kontakti/connection.nap/contacts.teritorial.structures.nra/teritorialni-strukturi-na-nap>

- Gelir Beyannamesi

Kurumlar Vergisi Kanununun 92'nci maddesi gereğince kurumlar vergisine tabi şirketlerin vergi matrahını ve ödenecek kurumlar vergisini gösterir yıllık vergi beyannamesi ibraz etmeleri gerekmektedir. Yıllık vergi beyannamesi, gelirin elde edildiği mali yılı takip eden yılın 1 Mart – 30 Haziran döneminde şirketin bağlı olduğu Ulusal Gelirler Ajansı bölge müdürlüğüne ibraz edilmektedir. Yıllık vergi beyannamesine yıllık faaliyet raporu eşlik etmelidir.

Gerçek kişilerin Gerçek Kişi Gelirlerinin Vergilendirilmesine Dair Kanunun 50'nci maddesinde belirtilmiş durumlarda (örneğin sivil sözleşmeler çerçevesinde elde edilen gelirler, tek şahıs tacir gelirleri, çiftçi gelirleri, zanaat ve serbest meslekten gelirler, kira gelirleri, gayri menkul satışından gelirler, kar payları ve hisselerden elde edilen gelirler, taksi hizmetinden sağlanan gelirler vb.) yıllık vergi beyannamesi ibraz etmeleri zorunludur. Yıllık beyanname ibrazını tacir olarak faaliyette bulunmayan gerçek kişilerin mali yılı takip eden yılın 10 Ocak - 30 Nisan döneminde, tek şahıs tacirler ile bu beyan yöntemini seçmiş çiftçiler dahil tacir gibi faaliyette bulunanların ise 1 Mart – 30 Haziran arasında yapmaları gerekmektedir. Söz konusu işlemin internet üzerinden elektronik imza yoluyla ya da bireysel tanımlama kodu (PIK) kullanılarak, Ajansın bir ofisine fiziken ibraz edilerek veya posta gönderimiyle gerçekleştirilmesi mümkündür. Kendi işinde çalışanlar sadece elektronik başvuru yöntemiyle vergi beyannamesini gönderebilmektedir.

- Muhasebe Kayıtları

Şirketlerin muhasebe kayıtları Muhasebe Kanunu hükümlerine tabidir. Mezkur Kanuna göre şirketlerde muhasebe çift taraflı kayıt yöntemine göre gerçekleştirilmelidir. Yalnızca yıllık satış gelirleri 50.000 levayı aşmayan tek şahıs tacirler tek taraflı kayıt yöntemini kullanabilmektedir. Şirketler, iktisadi faaliyetlerinde varlıklarında ve finansal durumlarında değişime neden olan bütün işlemleri, faaliyetlerinden kaynaklanan finansal çıktıları, nakit akımlarını ve öz sermayelerini muhasebeleştirmekle yükümlüdür. Muhasebe kayıtları muhtelif belgelere dayandırılmaktadır. Muhasebe belgeleri birincil belgeler, ikincil belgeler ve muhasebe defterleri olarak ayrıştırılır:

- Birincil belgeler – ilk defa kaydı yapılmış bir ticari işleme dair bilgi vermektedir;
- İkincil belgeler – birincil belgeler işlendikten sonra ortaya çıkan veriyi özetlemektedir;

- Muhasebe defterleri – birincil ve/veya ikincil belgeler işlendikten sonra ticari işlemlere ilişkin oluşturulan kronolojik bilgi sistemidir.

Muhasebe belgeleri (kağıt üzerinde veya elektronik ortamda) belli süreler zarfında muhafaza edilmek zorundadır. Ücret bordrolarında bu süre 50 yıl, muhasebe defterleri, mali raporlar, vergi denetimi ve finansal denetim belgelerinde 10 yıl ve geri kalan diğer tüm muhasebe belgelerinde 3 yıldır.

Bulgaristan’da muhasebe belgeleri Bulgarca dilinde ve leva olarak düzenlenmektedir. Yabancı şirketler ile yabancı döviz cinsinden gerçekleştirilmiş işlemlerde ilgili dilde ve döviz bazında belge düzenlenmesi de mümkündür. Bu durumda leva karşılığının hesaplanması için işlem tarihindeki Bulgaristan Merkez Bankası’nın resmi kuru kullanılmaktadır.

- Verginin Hesaplanması

Bulgaristan Kurumlar Vergisi Kanunu kurumlar vergisi konusunu düzenlemektedir. Kanunda ayrıntılı bir şekilde muhasebe yoluyla vergi matrahının hesaplanmasına ilişkin hükümler yer almaktadır. Kanunda öngörülen şekilde hesaplanan şirket karı, üzerinden %10’luk kurumlar vergisinin alındığı vergi matrahını oluşturmaktadır.

- Amortisman ve Diğer Hükümler

Bulgaristan Kurumlar Vergisi Kanunun 55’inci maddesi gereğince şirket varlıklarının sınıflarına göre yıllık amortisman oranları belirlenmiştir:

Sınıf	Varlık	Yıllık Amortisman Oranı
I	Binalar, ekipman, iletişim aletleri, elektrik enerjisi taşıyıcıları, iletişim hatları	4
II	Makinalar, üretim teçhizatı, cihazlar	30 veya 50*
III	Otomobil hariç ulaşım araçları, yol ve uçak pistleri	10
IV	Bilgisayarlar, bilgisayar çevre birimleri, yazılım ve cep telefonları	50
V	Otomobiller	25
VI	Belirli bir süre için kullanılacak varlıklar	0 – 33 1/3
VII	Diğer varlıklar	15

* Yeni yatırımlar kapsamında kullanılmamış makinalar, üretim teçhizatı ve cihazların yıllık amortisman oranı % 50’ye kadar çıkabilmektedir.

- Vergiden Muafiyet

Bulgaristan Kurumlar Vergisi Kanununun 174’üncü, 175’inci ve 176’ncı maddeleri gereğince aşağıda sıralanan tüzel kişiler kurumlar vergisinden muaftır:

- Kolektif yatırım fonları, ulusal yatırım fonları ve Avrupa Parlamentosu (EU) 1303/2013 sayılı Regülasyonunun madde 38 paragraf 7’sinde düzenlenen finansal anlaşmalara ilişkin finansal enstrümanların kullanımı kapsamında oluşturulan alternatif yatırım fonları;

- Özel Yatırım Amaçlı Tüzel Kişiler Kanunu çerçevesinde kurulan özel yatırım amaçlı tüzel kişiler;
- Bulgaristan Kızıl Haç Örgütü.

Bulgaristan Kurumlar Vergisi Kanunu aşağıdaki şartların eşzamanlı olarak sağlanması kaydı ile vergiye tabi kar üzerinden ödenmesi gereken kurumlar vergisinin tamamı için muafiyet imkanı sağlamaktadır:

1. Üretim faaliyetinin;

- Cari yıldan önceki yıl sadece işsizlik oranı ülke ortalamasını %25 oranında veya daha yüksek bir oranla aşan belediyelerde gerçekleşmesi ve sağlanan muafiyetin Kurumlar Vergisi Kanununun 188'nci maddesi kapsamında "asgari destek" olması

veya

- Destek başvurusunun yapıldığı yıldan önceki yıl sadece işsizlik oranı ülke ortalamasını %25 oranında veya daha yüksek bir oranla aşan belediyelerde yeni yatırım projesi kapsamında gerçekleşmesi ve sağlanan muafiyetin Kurumlar Vergisi Kanununun 189'uncu maddesi kapsamında "bölgesel kalkınma için devlet desteği" olması gerekmektedir.

2. Vergi döneminin tamamı boyunca asgari olarak 10 kişilik istihdam edilmesi ve istihdam edilenlerin en az %50'sinin gerçekleştirilen üretim faaliyetinde doğrudan çalışıyor olması gerekmektedir.

3. Vergi döneminin tamamı boyunca tüm personelin en az %30'unun ikamet adresinin ilgili belediyelerde olması gerekmektedir.

İstihdam artışı nedeniyle belediyenin işsizlikte ülke ortalamasının üzerinde olan belediyeler listesinden çıkması durumunda kurumlar vergisinden muafiyet hakkı aşağıdaki koşullarda muhafaza edilmektedir:

- Muafiyet "asgari destek" niteliğinde ise muafiyetin diğer koşullarına uyulmak kaydıyla bölgenin listeden düştüğü yıldan itibaren art arda sonraki 5 yıl boyunca;
- Muafiyet "bölgesel kalkınma için devlet desteği" ise 2027 yılından sonra olmaması şartıyla Bulgaristan Yatırımlar Ajansı Talimatnamesinde belirtilen vergi dönemlerinde.

- Diğer Vergiler

Bulgaristan KDV Kanununa göre kaydı olan firmalar KDV mükellefidir. Son 12 ayda firma cirosunun 100.000 levayı (51.129 euro) aşması durumunda KDV kaydının yapılması zorunludur. Cironun bu rakamın altında olması durumunda, firma isteğe bağlı olarak kayıt yaptırabilmektedir. Katma Değer Vergisi Kanununda yer alan düzenlemelere göre vergi mükellefi olan kişilerce gerçekleştirilen mal ve hizmet tedarik işlemlerine, AB içerisindeki tedariklere ve mal ithalat işlemlerine ilişkin olarak oluşan değerler üzerinden %20 oranında katma değer vergisi alınmaktadır. Bazı istisnai durumlarda (otelcilik, kamp kurma ve karavana yerleri kiralanması dahil konaklama, kitap satışları, bebek mamaları, bebek bezleri vb. bebek hijyen ürünleri) %9 oranında KDV uygulanmaktadır.

Bulgaristan’da AB üyesi olmayan ülke vatandaşları gerçek kişi olarak KDV iade imkanından faydalanabilmektedir. Ancak, Türk şirketleri bu imkandan faydalanamamaktadır. Bir başka ifade ile bir Türk TIR sürücüsü kendi adına yaptığı harcamalara ilişkin KDV iadesinden faydalanabilirken, Türk nakliye firması yararlanamamaktadır. Türk vatandaşlarının Bulgaristan’dan aldıkları ve AB dışına çıkaracakları ürünlere ilişkin ödedikleri KDV’yi geri almaları için uymaları gereken şartlar şunlardır:

- Ürünlerin fatura tarihinden en geç üç ay sonra AB sınırları dışına çıkarılması
- KDV iadesi istenecek ürünlerin alkol, tütün ve tütün ürünleri, yakıt olmaması
- Ürünleri satan şirketin KDV kaydının olması
- Fatura üzerindeki KDV tutarının en az 50 leva (25,56 euro) olması
- Bu hakkını fatura tarihinden itibaren en geç altı ay içinde kullanılması

KDV iadesi başvuruları ücret karşılığında aracı firmalar tarafından yapılmaktadır. Güncel prosedürlere ve yetkili aracı firmalara ilişkin bilgilere <https://nra.bg/wps/portal/nra/taxes/dds-v-balgariya/Vuzstanovqvane-na-DDS-na-chujdestrann-lica> linkinden ulaşılmaktadır.

Bulgaristan Katma Değer Vergisi Kanunu, 5 milyon levayı aşan ve 20’den fazla kişiye istihdam sağlayan yatırım projeleri çerçevesinde kullanılacak donanım için (makine, cihaz, ekipman vs.) 2 yıl boyunca KDV ödemeden ithalat imkanı vermektedir. Bu imkandan faydalanması için yatırımcının genel olarak karşılaması gereken şartlar:

1. Yatırım projesinin Bulgaristan Maliye Bakanı tarafından onaylanmış olması;
2. Yatırımcının Bulgaristan Katma Değer Vergisi Kanununa göre vergi kaydı olması;
3. Yatırımcının Bulgar devletine karşı herhangi bir vergi veya sigorta borcunun bulunmaması;
4. Yatırım değerinin en az 5 milyon leva olması;
5. Yatırım projesinin en fazla 2 yıl içinde tamamlanması;
6. Yatırımın 20’den fazla kişiye istihdam imkanı sağlaması;
7. Yatırımcının projeyi tamamlaması için yeterli finansman imkanlarına sahip olması

Özel Tüketim Vergisi

Aşağıda sıralanan ürünlerde çeşitli oranlarda **özel tüketim vergisi** alınmaktadır.

- Alkol ve alkollü içecekler,
- Tütün mamulleri,
- Enerji ürünleri ve elektrik enerjisi.

Türkiye ile Bulgaristan arasında çifte vergilendirmeyi önleme anlaşması bulunmaktadır. Bahse konu anlaşma, gelir vergisi ve kurumlar vergisini kapsamakta olup gelirin, ikamet veya faaliyet gösterilen ülkelerden yalnızca birinde vergilendirilmesi veya vergilendirme hakkının her iki ülke arasında bölüşülmesi konularında düzenlemeler yapmakta ve bu yolla gelirin her iki ülkede birden vergilendirilmesini engellemektedir.

d. Sosyal Güvenlik Uygulamaları

Sosyal güvenlik, Sosyal Sigorta Yasası ile düzenlenmektedir. Sosyal güvenlik; geçici iş göremezlik, çalışma gücünde geçici azalma, sakatlık, doğum, yaşlılık ve ölüm durumlarında tazminat, maddi yardım ve emeklilik maaşı ödenmesini kapsamaktadır. 1 Nisan 2025 tarihinden itibaren geçerli olan sigorta tavanı 4.130 leva olup, söz konusu tutarın üzerinde brüt ücret alanlar ücretin tavanı aşan kısmı için sigorta primi ödememektedir.

Asgari ücret, Ocak 2025 tarihinden itibaren 1.077 levadır (551 euro).

2. Potansiyel Yatırım Alanları

Bulgaristan’da Türk yatırımcıları için potansiyel arz eden sektörler hakkında Müşavirliğimizce hazırlanan bir liste aşağıda yer almaktadır. Bu sektörlerin belirlenmesinde Bulgaristan’da yatırım ortamı, teknolojik gelişmelerin sunduğu imkanlar, AB’ye ihracat çerçevesinde sektörün vadettiği potansiyel, AB fonlarının kullanımının sektörde yaratacağı potansiyel, Türk üreticilerinin sektördeki rekabet gücü gibi kriterler göz önüne alınmıştır.

Müşavirliğimizce önerilen sektörler:

- Enerji teknolojileri
- Çevre dostu ürünler
- Yapay zeka bazlı teknolojik ürünler
- Sağlıklı yaşam ürünleri
- Konforlu yaşam için akıllı alet ve cihazlar
- Makina ve cihazlar, aletler ve parçaları
- İlaçlar, medikal cihazlar
- Gıda ve tarım ürünleri
- Yük araçları
- Demir, bakır
- Kimyasal ürünler, organik kimyasallar
- Lojistik

B. YABANCI YATIRIM MEVZUATI VE YATIRIM TEŞVİKLERİ

1. Yabancı Yatırımlara İlişkin Ülke Mevzuatı

a. Genel

Bulgaristan’da yabancı yatırım veya yabancı hissedarlara ilişkin bir kısıtlama bulunmamaktadır. Yabancı yatırımcılar hissedar katılımı da dahil olmak üzere tüm yönleriyle yerli yatırımcılarla eşit kabul edilmektedir. Bulgaristan’ın, Türkiye ile Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması bulunmaktadır.

b. Yabancı Sermayeye Yönelik Kısıtlamalar

i) Yabancıların Gayrimenkul Edinmeleri

Bulgaristan’da yabancı gerçek ve tüzel kişilerin doğrudan gayrimenkul edinme hakkı bulunmamaktadır (binalar hariç). Yabancı gerçek ve tüzel kişiler gayrimenkuller üzerinde bazı sınırlı haklara (kullanma hakkı gibi) sahip olabilmektedir. Bulgaristan Anayasası ve Yatırım Teşvikleri Kanunu’na göre yabancı yatırımcılar yerlilerle eşit işleme tabi olup, Bulgaristan’da kurulmuş şirketler, yabancı sermaye paylarına bakılmaksızın, gayrimenkul edinme hakkına sahiptir (tarım arazileri dışında). Bulgaristan’da kurulmuş bir şirket, şirket ortaklarından biri yabancı gerçek veya tüzel kişi ise ve şirket beş yaşını doldurmamış ise, tarım arazisi satın alamamaktadır. Ortaklarının beş yıl ikamet şartına uyması kaydıyla beş yıldan kısa bir süredir kayıtlı olan şirketler tarım arazisi mülkiyet hakkı kazanabilmektedir.

Yabancıların Bulgaristan’da gayrimenkul almaları ve yönetimi ile ilgili bilgi ve yardım portalı: <http://www.property-in-bulgaria.bg/>

ii) Yabancı Sermayeli Şirketlere Uygulanan Farklı Prosedürler

- Şirket Kuruluşu

Bulgaristan’da yabancıların şirket kurmalarına herhangi bir kısıtlama getirilmemektedir. Bilakis, söz konusu yatırımlar teşvik edilmektedir. Bu raporda yer alan “Yatırım Teşvik Mevzuatı” bölümünde yatırımcılara sunulan teşvikler ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

- Vergi Hukuku

Vergi hukukunda yabancılar yönelik herhangi bir kısıtlama bulunmamaktadır.

- Yabancıların Serbest Dolaşımı

Vizeler

Aksi bir anlaşma ile belirlenmedikçe tüm yabancılar Bulgaristan’a girişleri ve burada ikamet etmeleri için vize temin etmek zorundadır.

Umuma Mahsus Pasaport hamili Türk vatandaşlarının Bulgaristan'a girişleri için Bulgaristan yetkili makamlarından vize almaları gerekmektedir. Hususi pasaport, Diplomatik pasaport ile Hizmet pasaportu hamilleri belli ziyaret sürelerine uymak şartıyla vizeden muaftır. Türk vatandaşlarının tabi olduğu vize prosedürlerine ilişkin ayrıntılı ve güncel bilgiye <https://www.mfa.gov.tr/turk-vatandaslarinin-tabi-oldugu-vize-uygulamalari.tr.mfa> linkinden ulaşmak mümkündür.

Havayolu transit vizesi (A Tipi), Bulgaristan aktarmalı başka bir ülkeye uçacak kişilere verilen vize türüdür. Kısa süreli vize (C Tipi), bir yabancıнын 180 günlük bir süre içinde toplamda 90 günden fazla kalmamak kaydıyla Bulgaristan'a bir defalık veya çok sayıda giriş yapma hakkını vermektedir. Uzun süreli vize (D Tipi), yabancı uyruklunun Bulgaristan'a giriş yapıp sonrasında oturma izni için başvurmasında gerekli olan vize türüdür. Bu vizenin geçerliliği altı aydır ve sahibine 180 güne kadar ikamet izni sağlamaktadır. D tipi vize, geçerli olduğu müddetçe, sahibine Bulgaristan'a çok sayıda giriş yapma hakkını vermektedir. Bazı özel durumlarda bir yıl geçerli olan ve 360 güne kadar oturma izni sağlayan D tipi vizesi de verilebilmektedir. D tipi vize kendi başına Bulgaristan'da çalışma hakkı vermez (sadece oturma hakkı verir).

Türk vatandaşlarına Bulgaristan'ın verdiği vizelere ilişkin daha ayrıntılı bilgiye Bulgaristan'ın Ankara Büyükelçiliği'nin web sayfasından <https://www.mfa.bg/tr/embassies/turkey/2421> ulaşmak mümkündür.

01.01.2025 tarihi itibarıyla Bulgaristan Schengen serbest dolaşım alanına tam üye olmuştur. Bu kapsamda, Bulgaristan Schengen vizeleri düzenlemeye yetkilidir. Bulgaristan'ın düzenlediği Schengen vizeleri Bulgaristan ve Schengen bölgesi üyesi diğer tüm ülkelere seyahat ve kontrolsüz geçiş hakkı vermektedir. Bulgaristan'ın düzenlemiş olduğu Schengen vizelerinin geçerlilik süresi 180 güne kadar olmakla birlikte 90 güne kadar oturma izni sağlayabilmektedir. Bulgaristan'da oturma izni alan yabancılar vizeye ihtiyaç duymadan Schengen bölgesindeki ülkelere seyahat edebilmektedir.

Oturma İzinleri

Bulgaristan'da dört tür oturma izni bulunmaktadır:

1. Kısa vadeli – kısa süreli vize ülkeye giriş tarihinden sonraki 6 aylık süre zarfında 3 aya kadar oturma izni sağlamaktadır;
2. Orta vadeli – 1 yıllık oturma izni ile sağlanır;
3. Uzun vadeli – 5 yıllık oturma izni ile sağlanır;
4. Daimi – süresiz oturma izni ile sağlanır.

Kısa süreli ikamet için kısa süreli vize (C tipi) alınması yeterlidir. Bir yabancıнын orta vadeli, uzun vadeli ve daimi oturma izni başvurusunda bulunabilmesi için öncelikle uzun süreli bir vize temin etmesi (D tipi) gerekmektedir.

Bulgaristan'da Yabancı Yatırımlarla/Temsilciliklerle İlgili Olarak Orta Vadeli Oturma İzinlerinin Verildiği Durumlar:

- Bulgaristan’da oturma süresi boyunca en az 10 kişiye istihdam sağlayarak ticari faaliyette bulunan yabancılar
- Bulgaristan Ticaret ve Sanayi Odası nezdinde kayıt yaptırmış yabancı şirket temsilciliklerinin temsilcileri (her temsilcilik için en fazla 3 kişi)
- Bulgaristan’da en az 600.000 leva (yaklaşık 307.000 euro) değerinde gayrimenkul alan yabancılar
- Bir Bulgar şirketi sermayesine en az 600.000 leva (yaklaşık 307.000 euro) yatıran ve şirket adına aynı değerde Bulgaristan’dan gayrimenkul alan yabancılar. Yabancıların Bulgar şirketinde en az %50 pay sahibi olmaları gerekmektedir.
- Ülkenin ekonomik olarak gelişmemiş bölgelerinde bir Bulgar şirketinin sermayesine en az 250.000 leva (yaklaşık 128.000 euro) yatıran, şirket adına aynı değerde maddi ve gayri maddi duran varlıklar alan yabancılar. Yabancıların Bulgar şirketinde en az %50 pay sahibi olmaları ve oturma süresi boyunca en az 5 kişiyi istihdam etmeleri gerekmektedir. Bulgaristan’ın ekonomik olarak gelişmemiş bölgeleri Yatırımları Teşvik Kanunu çerçevesinde belirlenmektedir.

Uzun Vadeli Oturma İzinleri Verilmesinde Aranılan Başlıca Koşullar:

- Yabancıların Bulgaristan’da yasal ve kesintisiz bir şekilde en az 5 yıl ikamet etmesi gerekmektedir.
- 5 yıllık yasal ikamet süresi, yabancı Bulgaristan dışında art arda 6 ay ve toplamda 10 ay kaldığı takdirde kesintiye uğramaktadır.
- 5 yıllık sürenin hesaplanmasında yabancıların Bulgaristan’da öğrenci veya stajyer olarak yasal bir şekilde ikamet ettiği sürenin sadece yarısı geçerli sayılmaktadır.
- Uluslararası koruma haklarından faydalanan yabancılar uzun vadeli oturma izni alabilmektedir.

Bulgaristan’da Yabancı Yatırımlarla İlgili Olarak Daimi Oturma İzinlerinin Verildiği Durumlar:

- Bulgaristan’da yasal bir şekilde ve kesintisiz en az 5 yıl ikamet eden ve bu süre zarfında ülke dışında en fazla 30 ay kalan yabancılar
- Belli koşullarda borsada kote şirketlerin hisse senetleri ile tahvillerine, kolektif ve alternatif yatırım fonlarına, imtiyaz haklarına en az 1.000.000 – 2.000.000 leva (511.000-1.023.000 euro) yatırım veya ek yatırım yapan yabancılar
- Gerçekleştirdiği öncelikli yatırım projesi kapsamında bir Bulgar şirketinin sermayesini 2.000.000 leva (1.023.000 euro) artırarak yatırım yapan yabancılar
- Borsada işlem görmeyen bir Bulgar şirketi sermayesine en az 6.000.000 leva (yaklaşık 3.068.000 euro) yatırım yapan yabancılar
- Bir Bulgar şirketinin sermayesine en az 500.000 leva (yaklaşık 256.000 euro) yatırım yapan ve şirket adına aynı değerde maddi ve gayri maddi duran varlıklar alan yabancılar. Yabancıların Bulgar şirketinde en az %50 pay sahibi olmaları ve oturma süresi boyunca en az 10 kişiyi istihdam etmeleri gerekmektedir.

- Bulgaristan’da en az 600.000 leva (yaklaşık 307.000 euro) değerinde gayrimenkul alıp, orta vadeli oturum izinlerini 5 yıl sürdüren yabancılar
- Bir Bulgar şirketi sermayesine en az 600.000 leva (yaklaşık 307.000 euro) yatıran, şirket adına aynı değerinde Bulgaristan’dan gayrimenkul alan, söz konusu Bulgar şirketinde en az %50 pay sahibi olan ve bu nedenle aldıkları orta vadeli oturum izinlerini 5 yıl sürdüren yabancılar
- Ülkenin ekonomik olarak gelişmemiş bölgelerinde bir Bulgar şirketinin sermayesine en az 250.000 leva (yaklaşık 128.000 euro) yatıran, şirket adına aynı değerinde maddi ve gayri maddi duran varlıklar alan, söz konusu Bulgar şirketinde en az %50 pay sahibi olan ve bu nedenle aldıkları orta vadeli oturum izinlerini 5 yıl sürdüren yabancılar
- B sınıfı, A sınıfı veya öncelikli yatırım projesi sertifikası almış yatırımcılar; Bulgar şirketinde en az %50 pay veya hisse sahibi olan ortaklar veya Bulgaristan Ticaret Siciline kayıtlı olan şirket müdürleri veya temsilcileri veya yatırımın Ar-Ge, üretim, pazarlama veya başka temel bir bölümünde görev almak ve/veya kontrol amaçlı istihdam edilen çalışanlar (iş sözleşmesi aracılığı ile) daimi oturma izni alma hakkından faydalanabilmektedir. Ayrıca yatırım tamamlanana kadar en fazla 3 kişi, yatırım tamamlandıktan sonra ise en fazla 8 kişi bu imkandan faydalanabilmektedir.

Oturma izni başvuruları İçişleri Bakanlığı Göç Müdürlüğü’ne yapılmaktadır. Oturum izni mevzuatın getirdiği şartlara göre yenilenebilmektedir. Başvuru sahibi Bulgaristan topraklarında kanunun gerektirdiği sürelerde ikamet etmemişse yenileme talebi reddedilebilmektedir.

Çalışma İzinleri

Bulgaristan’da Türk Vatandaşlarının Çalışabildiği Durumlar:

- Yerel işverenle iş sözleşmesi ile çalışıldığı durumlarda:
 - ✓ Birleşik oturum ve çalışma izni ile: Yerel işverenin istihdam edeceği üçüncü ülke vatandaşlarının sayısı istihdam edilen Bulgar ve diğer AB vatandaşları sayısının en fazla %20’si (KOBİ’ler için %35’i) kadar olması gerekmektedir.
 - ✓ Avrupa Birliği mavi kartı ile: Bulgar/AB vatandaşı çalıştırma kuralı uygulanmaz.
 - ✓ Mevsimsel istihdam yoluyla: Bulgar/AB vatandaşı çalıştırma kuralı uygulanmaz.
- Bulgaristan’da belli hizmetlerin yerine getirilmesi için görevlendirme yapıldığı durumlarda:

12 aylık dönemde 3 aya kadar (tur operatörlüğü hizmetlerinde 6 aya kadar) çalışılacaksa çalışma izni almadan sadece İstihdam Ajansı’na kayıt yaptırılması gerekmektedir. Bulgar/AB vatandaşı çalıştırma kuralı uygulanmaz.
- Üçüncü ülkedeki yatırımcı şirketin Bulgaristan’daki şirketine çalışan transfer etmesi durumunda:

İstihdam Ajansı’nın olumlu görüşüyle İçişleri Bakanlığı’ndan izin alınması gerekmektedir. Bulgar/AB vatandaşı çalıştırma kuralı uygulanmaz.
- Serbest meslek icra edildiği durumlarda:

Serbest meslek icra etme izni İstihdam Ajansı tarafından verilmektedir.

Yabancıların Bulgaristan'da Çalıştığı Belli Başlı Durumlarda Uygulamalar:

➤ *Birleşik Oturma ve Çalışma İzni*

❖ **Önemli Hususlar:**

- ✓ İstihdam Ajansı'nın olumlu görüşüyle İçişleri Bakanlığı'ndan alınır
- ✓ Yabancı çalıştırmada %20 (KOBİ'lerde %35) kotası uygulanır

❖ **Uygulanmadığı Durumlar:**

- ✓ Bulgaristan'da belli hizmetleri yerine getirmek üzere görevlendirilen üçüncü ülke vatandaşları
- ✓ Şirket içi transfer kapsamında Bulgaristan'da çalışan üçüncü ülke vatandaşları
- ✓ Üçüncü ülke vatandaşlarının mevsimsel istihdamı
- ✓ Serbest meslek icra etme izni olan üçüncü ülke vatandaşları
- ✓ AB Mavi Kartı alan üçüncü ülke vatandaşları

➤ *AB Mavi Kart*

❖ **Önemli Hususlar:**

- ✓ İstihdam Ajansı'nın olumlu görüşüyle İçişleri Bakanlığı'ndan alınır
- ✓ Yabancı çalıştırmada %20 (KOBİ'lerde %35) kotası uygulanmaz
- ✓ Üçüncü ülke vatandaşı yüksek nitelikli olmalı ve bu üniversite diploması veya benzer belge ile belgelendirmelidir
- ✓ Ücreti Bulgaristan ortalamasının en az 1,5 katı kadar olmalıdır
- ✓ İş sözleşmesinin süresi en az 6 ay olmalıdır

❖ **Uygulanmadığı Durumlar:**

- ✓ Bulgaristan'da belli hizmetleri yerine getirmek üzere görevlendirilen üçüncü ülke vatandaşları
- ✓ Şirket içi transfer kapsamında Bulgaristan'da çalışan üçüncü ülke vatandaşları
- ✓ Üçüncü ülke vatandaşlarının mevsimsel istihdamı
- ✓ Diğer: Bilimsel çalışma yapanlar, AB'de uzun vadeli yatırımı olanlar, AB'de uluslararası koruma isteyenler veya geçici koruma altında olanlar, Bulgaristan'da geçici koruma isteyenler veya geçici koruma altında olanlar, uluslararası sözleşme kapsamında Bulgaristan'da bulunanlar vb.

➤ *Şirket İçi Transfer*

❖ **Önemli Hususlar:**

- ✓ İstihdam Ajansı'nın olumlu görüşüyle İçişleri Bakanlığı'ndan alınır
- ✓ Yabancı çalıştırmada %20 (KOBİ'lerde %35) kotası uygulanmaz
- ✓ Şirket içi transfer kapsamında,
→Yöneticilere - 3 yıla kadar,

→Uzmanlara - 3 yıla kadar,
→Stajyerlere - 1 yıla kadar
oturum ve çalışma izni verilir

❖ Uygulanmadığı Durumlar:

- ✓ Bulgaristan'da belli hizmetleri yerine getirmek üzere görevlendirilen üçüncü ülke vatandaşları
- ✓ Üçüncü ülke vatandaşlarının mevsimsel istihdamı
- ✓ AB Mavi Kartı alan üçüncü ülke vatandaşları
- ✓ Serbest meslek icra etme izni alan üçüncü ülke vatandaşları
- ✓ Bilimsel proje kapsamında çalışan üçüncü ülke bilim insanları
- ✓ AB'de serbest hareket edebilen üçüncü ülke vatandaşları
- ✓ Sığınma veya uluslararası koruma talep eden veya geçici olarak koruma altında olan üçüncü ülke vatandaşları
- ✓ Üniversitede eğitim görenler

➤ *Mevsimsel İstihdam*

❖ Önemli Hususlar:

- ✓ 12 ay içerisinde 90 gün ila 9 ay için Mevsimsel Çalışma ve Oturum İzni İstihdam Ajansı'nın olumlu görüşüyle İçişleri Bakanlığı'ndan alınır
- ✓ 12 ay içerisinde 90 güne kadar Mevsimsel Çalışma İzni İstihdam Ajansı nezdinde işveren tarafından kayıt yaptırılmasıyla sağlanır
- ✓ Tarım, ormancılık, balıkçılık, otelcilik ve lokantacılık bu izin türünün alınabileceği faaliyet alanlarıdır
- ✓ Yabancı çalıştırmada %20 (KOBİ'lerde %35) kotası uygulanmaz

❖ Uygulanmadığı Durumlar:

- ✓ Bulgaristan'da belli hizmetleri yerine getirmek üzere görevlendirilen üçüncü ülke vatandaşları
- ✓ Şirket içi transfer kapsamında Bulgaristan'da çalışan üçüncü ülke vatandaşları
- ✓ AB Mavi Kartı alan üçüncü ülke vatandaşları
- ✓ Serbest meslek icra etme izni alan üçüncü ülke vatandaşları
- ✓ Bilimsel proje kapsamında çalışan üçüncü ülke bilim insanları
- ✓ AB ve AET'de serbest hareket edebilen üçüncü ülke vatandaşları

2. Yatırım Teşvik Mevzuatı

Bulgaristan'da Yatırımları Teşvik Kanunu doğrudan yabancı yatırımları, bir yabancı yatırımcının kalıcı ve doğrudan ilişki tesis etmek veya sürdürmek amacıyla Bulgaristan'da ekonomik faaliyet gerçekleştirecek bir müteşebbise veya tesise yatırdığı sermaye olarak tanımlamaktadır. Portföy yatırımları pasif yatırım türü olduğu için doğrudan yabancı yatırım kategorisine girmemektedir.

2024 yılında Yatırımları Teşvik Kanununda yapılan bir değişiklik ile, ülkeye (EU) 2019/452 sayılı Regülasyonun madde 4, paragraf 1'inde belirtilmiş faaliyet alanlarında yapılacak ve

1. Ülkede çalışan bir şirketin sermayesinin en az %10'unun satın alınması veya yatırım tutarı 2 milyon euroyu (veya bunun leva karşılığını) aşması
2. Ülkede yüksek teknoloji alanında çalışan bir şirketin sermayesinin en az %10'unun satın alınması
3. Yeni bir yatırım yapıldığında yatırım tutarının 2 milyon euroyu (veya bunun leva karşılığını) aşması

koşullarından birine uyan üçüncü ülke yabancı yatırımlarının yapılmadan önce Kurumlararası Doğrudan Yabancı Yatırımları İnceleme Kurulu tarafından bir incelemeden geçirilmesi ve izin alması kuralı getirilmiştir.

Ancak kanunda değişikliklerin yapılmış olmasına rağmen konuya ilişkin hukuksal altyapının tam oluşturulamamış olması sebebiyle söz konusu uygulama henüz yürürlüğe girmemiştir.

Bulgaristan'da yatırımlara yönelik destekler Bulgaristan Yatırımları Teşvik Kanunu (<https://www.mig.government.bg/policies-and-strategies/investment/?lang=en>) çerçevesinde sağlanmaktadır. Yatırım teşvikleri konusunda yetkili kurum İnovasyon ve Büyüme Bakanlığı bünyesindeki Bulgaristan Yatırımlar Ajansı'dır (<https://investbg.government.bg/contact-us/>). Yatırımları Teşvik Kanununa göre teşvik edilen yatırımlar A sınıf, B sınıf ve Öncelikli Yatırım Projesi olarak sertifika almış yatırımlardır.

Yatırım Sınıflarını Belirleyen Kriterler

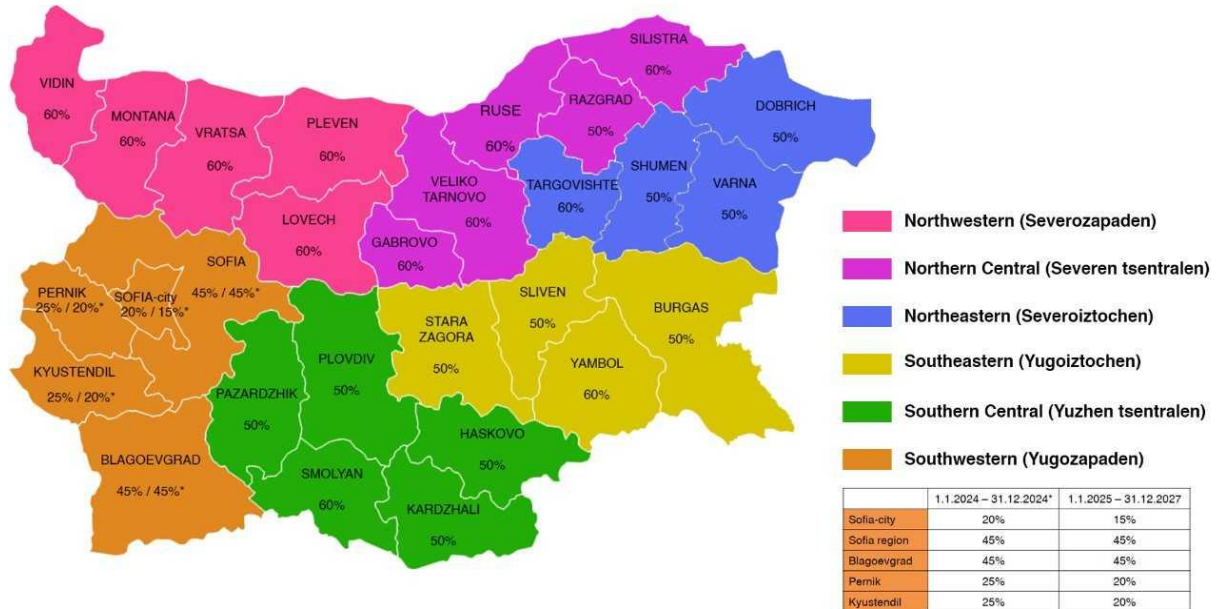
Ekonomik Faaliyet Alanı		Kriter: Asgari Yatırım Değeri		Kriter: Asgari Yatırım Değeri + Yaratılan İstihdam			Öncelikli Yatırım Projesi		
		A Sınıf	B Sınıf	A Sınıf		B Sınıf		Milyon Leva	Kişi
		Milyon Leva	Milyon Leva	Milyon Leva	Kişi	Milyon Leva	Kişi		
Sanayi Sektörü Faaliyetleri	İmalat Sanayi	10	5	4	150	2	100	50	150
	Yüksek Teknolojili Faaliyetler ◦ Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı (suni veya sentetik elyaf imalatı hariç) ◦ Eczacılık ürünlerinin veya eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı ◦ Bilgisayarların, haberleşme cihazlarının, elektronik ve optik ürünlerin imalatı ◦ Elektrikli teçhizat imalatı ◦ Genel ve özel kullanımlı makine ve ekipman imalatı ◦ Otomobil, römork ve yarı römork imalatı ◦ Otomobil hariç diğer ulaşım araçları imalatı (gemi/tekne yapımı, onarımı ve bakımı hariç) ◦ Tıbbi ve dişçilik ile ilgili araç ve gereçlerin imalatı ◦ Metal mamul onarımı ◦ Genel ve özel kullanımlı makine ve ekipmanın onarımı ◦ Elektronik veya optik ekipman ve teçhizatın onarımı ◦ Elektrikli ekipmanların onarımı ◦ Hava ve uzay araçlarının bakım ve onarımı ◦ Diğer taşıt bakım ve onarımı ◦ Makine ve teçhizat montajı	4	2	-	25	-	10	30	100
	Sanayi Sektöründen Diğer Faaliyetler	-	-	-	-	-	-	100	150
	Hizmetler Sektörü Faaliyetleri Yüksek Teknolojili Faaliyetler ◦ Bilgisayar programlama ürünleri ◦ IT faaliyetleri ◦ Bilgi hizmetleri ◦ Muhasebe ve denetim faaliyetleri, vergi danışmanlığı ◦ İdare merkezi faaliyetleri ◦ Mimarlık ve mühendislik faaliyetleri ◦ Bilimsel ve AR-GE faaliyetleri ◦ Eğitim ◦ İnsan sağlığına yönelik faaliyetler ◦ Yatılı bakım faaliyetleri	3	1,5	1	150	0,5	100	100	150
Hizmetler Sektöründen Diğer Faaliyetler		-	-	-	-	-	-	100	150
İşsizlik oranı ülke ortalamasına eşit veya daha yüksek olan belediyelerde yapılan yatırım projeleri		4	2	-	25	-	10	50	100
Sanayi bölgesi inşa edilmesi ve bahse konu sanayi bölgesinin yeni yatırımlar çekilerek sanayi parkına dönüştürülmesi								15	15
Teknoloji parkı yapımı								15	50

Kaynak: Bulgaristan Yatırımlar Ajansı

Bulgaristan Yatırımları Teşvik Kanunu Çerçevesinde Yatırımlara Yönelik Sağlanan Destekler

Destek Türü	Öncelikli Yatırım Projesi	A Sınıf Yatırım	B Sınıf Yatırım
Hızlandırılmış İdari Prosedür	✓	✓	✓
Kamu ihalesi prosedüründen geçmeden kamuya ait gayrimenkul alma hakkı	✓	✓	✓
Yatırım projesi kapsamında çalışanların mesleki eğitimine ilişkin finansal destek	✓	✓	✓
Yeni istihdam edilen personel için işveren tarafından ödenen sigorta primlerinin iade edilmesi	✓	✓	✓
Özel idari hizmet	✓	✓	
Yatırımın yapıldığı araziye kadar olan altyapının inşaatı için finansal destek	✓	✓	
Kamu-özel iş birliği	✓		
Arazi statü değişiminde vergi muafiyeti	✓		
Düşük fiyatlarla arazi satın alımı	✓		
Ar-Ge faaliyetleri için sübvansiyonlar	✓		
Hibe destek	✓		

“Öncelikli Yatırım” sertifikası almış yatırımlarda yararlanılabilecek hibe desteklerin büyüklüğü projenin yapıldığı bölgeye göre farklılık arz etmektedir. Söz konusu desteğin oranı %15 ila %60 arasındadır.

Öncelikli Yatırım Projelerinde Alınabilecek Hibe Desteğin Bölgeler İtibariyle Azami Değeri

Kaynak: Bulgaristan Yatırımlar Ajansı

Hibe desteğin büyüklüğü öncelikli yatırım projeleri için tasdik edilmiş metodoloji kapsamında hesaplanmaktadır. Metodolojinin temel hedefi, desteğe talip öncelikli projelerin ekonomiye ve bölgeye sağlayacakları katkı çerçevesinde objektif olarak sınıflandırılmalarıdır. Hesaplama

işleminde, yatırımın yapıldığı bölgenin ekonomik gelişmişlik seviyesine, yaratılan istihdamın büyüklüğüne, ekonomik faaliyette katma değerin seviyesine, mali etkiye, üretimin ihracata yönelik olmasına, yüksek / orta yüksek / orta düşük teknolojik sınai dallarının teşvikine, küresel değer zincirlerine entegre olmaya, yeni faaliyete veya yeni yatırıma, yeşil dönüşüme katkıya dair puanlarla ölçülen birkaç gösterge kullanılmaktadır.

Desteğin yoğunluğu (oranı), projenin özel koşulları ile yatırımların teşvikine dair ulusal ve bölgesel politikaların önceliklerine bağlı olarak farklılık arz edebilmektedir.

Destek kapsamındaki ödemeler, öncelikli yatırım projesi kapsamında yatırım sınıfı sertifikası alınabilmesi için belirlenen asgari yatırım miktarının en az %50'sinin hayata geçirilmesi veya yatırım projesinin %100 tamamlanması sonrasında başlamaktadır.

Parasal desteğin belirlenmesine ilişkin metodoloji aşağıda sayılmış göstergeleri içermektedir:

- Yatırımın yapılacağı bölgede kişi başına GSYİH (NUTS3);
- Yeni istihdam sayısı;
- Bölgede işsizlik oranı;
- İlgili ekonomik faaliyette katma değer;
- Yatırım projesi çalışmalarının başlangıcından itibaren beş yıllık tahmini net kar;
- İhracat geliri;
- Ekonomik faaliyet kodu;
- Küresel değer zincirlerine entegre olma durumu;
- Yeni faaliyet/yeni yatırım (genişletme, çeşitlendirme vs.);
- Yenilenebilir enerji kaynaklarına yapılan yatırımların payı.

Belli öncelikli yatırım projesinin alabileceği azami parasal hibe desteğinin büyüklüğü, açıklanan metodolojiyle hesaplanan puan toplamı yüzdesinin bölgesel harita ile uyumlu olarak belirlenen azami destek büyüklüğü ile çarpımına eşittir. Bir projenin alabileceği en yüksek puan 100'dür.

Bulgaristan İnovasyon ve Büyüme Bakanlığı'nın Yıllar İtibariyle Yatırım Destekleri İçin Bütçesi (leva):

2008	2009	2010	2011	2012	2013
19.999.646	11.702.972	2.063.276	2.500.000	4.199.991	289.620
2014	2015	2016	2017	2018	2019
1.494.2.95	3.572.718	6.085.973	7.000.000	6.199.828	8.381.484
2020	2021	2022	2023	2024	
16.374.711	7.146.296	18.591.407	17.739.418	40.499.959	

Yatırım Yoluyla Bulgaristan Vatandaşlığı Alma İmkânı

Bir yabancınn Yatırım Teşvikleri Kanunu çerçevesinde sertifika almış bir projeyi gerçekleştirmek için daimi oturma izni alma hakkı vardır. Ancak bir yabancınn Yatırım Teşvikleri Kanunu çerçevesinde sertifika almış bir projeyi gerçekleştirmek için vatandaşlık alma hakkı Bulgaristan Meclisi tarafından 01.04.2022 tarihi itibarıyla sonlandırılmıştır.

Bulgaristan’da yatırım iklimi, yatırım mevzuatı, yabancıların statüleri, vergiler vb. konulara ilişkin detaylı bilgilere İngilizce olarak aşağıdaki linkten ulaşmak mümkündür:

<https://investbg.government.bg/about-the-investor/>

Diğer taraftan, Bulgaristan KOBİ Teşvik Ajansı da sınırlı imkanlarla küçük ve orta ölçekli işletmelere destek sunmaktadır. İstikrarlı ekonomik büyümenin sağlanması, Bulgar firmaların rekabet gücü ile girişimcilik kabiliyetinin artırılması, yüksek teknoloji ve inovasyona dayanan üretimin desteklenmesi, kamu-özel işbirliğinin geliştirilmesi hedeflerine ulaşılması için Ajans, küçük ve orta büyüklükteki işletmelere bilgi sağlamakta, faaliyette bulundukları ortamın iyileştirilmesi için bu ortama etki eden faktörleri analiz etmekte, eğitim ve seminerler düzenlemekte, yurt içi ve yurt dışından yatırımlar çekmek için çalışmakta, uygulamaya dönük AR-GE faaliyetlerini teşvik etmekte, inovasyon finansmanı kapsamında özel sermayenin çekilebilmesi için uygun ortam yaratmakta, KOBİ’leri destekleyen yerel ve yabancı kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile işbirliğini geliştirmekte, şirketlerin ihraç durumlarının iyileştirmelerini desteklemekte ve uluslararası işbirliklerini teşvik etmektedir.

Ayrıca kendi çalışma alanları içerisindeki AB operasyonel programlarının uygulayıcısı konumundadır. İnternet adresi: <https://www.sme.government.bg/en/>

C. BULGARİSTAN'DAKİ TÜRK YATIRIMLARI

1. Önde Gelen Yatırımlar ve Sektörler Hakkında Bilgilendirme

Bulgaristan Merkez Bankası'nın resmi verilerine göre Türkiye, 2024 yılı yabancı yatırımcı ülke sıralamasında 1.426 milyon euro büyüklüğündeki birikimli yatırımlarıyla 13'ncü sırada yer almaktadır. Ancak, Hollanda sermayesi görünen Bulgaristan'daki en büyük Türk yatırımı olan Şişecam örneğinde olduğu gibi, bazı Türk yatırımları başka ülkeler üzerinden yapıldığı için ülkemizin yatırım rakamını etkilememektedir.

Bu nedenle, Bulgaristan'daki Türk yatırımlarının resmi rakamların oldukça üzerinde olduğu ve toplam 2,7 milyar euro seviyesine ulaştığı düşünülmektedir. 70'in üzerinde büyük üretim tesisi, 3.600'ün üzerinde aktif faaliyet gösteren Türk sermayeli ticari işletme ve tüm bu yatırımlar sonucu yaratılan 15.000'in üzerindeki istihdam Bulgaristan ekonomisi için oldukça büyük bir önem arz etmektedir.

Bulgaristan'da pek çok farklı alanda yapılmış Türk sermayeli yatırım olmakla birlikte, özellikle otomotiv sanayi, alüminyum, bakır gibi demir dışı metaller sektörü, metal ambalaj sektörü, ilaç sanayi ve sağlık gibi alanlar öne çıkmaktadır.

Bulgaristan'da faaliyet gösteren Türk sermayeli firmalar üretimlerinde kullandıkları hammadde ve yarı mamullerinin çok önemli bir kısmını Türkiye'den ithal edip, Bulgaristan'da gerçekleştirdikleri üretimlerinin büyük bir kısmını başta Avrupa'ya, Amerika'ya ve dünyanın dört bir tarafına ihraç etmektedir. Kendi alanlarında dünyanın ve Avrupa'nın en önemli tedarikçilerinden olması sebebiyle söz konusu firmalar hem Türkiye'nin hem de Bulgaristan'ın ihracatına çok önemli katkılar sağlamaktadır.

Bulgaristan'da belli başlı Türk yatırımları şöyledir:

Şişecam: Tırговиşte'de bulunan Şişecam'ın cam kompleksinde cam ev eşyası, düz cam, ayna, beyaz eşya camı, otomotiv camı üretilmektedir. Şişecam, 600 milyon euro yatırım ile Bulgaristan'daki en büyük Türk şirketi olup, 3.400 kişi istihdam etmektedir. Paşabahçe Bulgaristan düzcam fabrikasında iki fırınla yıllık 470 bin ton düzcam, 7,5 milyon metrekare kapalı cam, 3,5 milyon metrekare ayna, 1 milyon metrekare lamine cam, beyaz eşya camları fabrikasında 2,8 milyon metrekare, otomotiv camları fabrikasında yıllık 2,2 milyon metrekare ve cam ev eşyası fabrikasında ise iki fırınla yıllık 100 bin ton üretim kapasitesine sahiptir. Şişecam grubu bünyesinde Türkiye'den sonra en çok otocam üretimi Bulgaristan fabrikasında gerçekleştirilmektedir.

Alcomet: Alcomet firması Bulgaristan'ın liman kenti Varna'ya yaklaşık 100 km uzaklıktaki Şumnu kentinde bulunmaktadır. Fabrika, 370 bin metrekare alan üzerine kuruludur. Metalürji sanayisinde 40 yıldan fazla tecrübesi ile Alcomet Bulgaristan'da en büyük alüminyum madde ve ekstrüzyon mamul üreticisidir. Mutfak folyosu, yağlı, teknik ve ambalaj folyoları, alüminyum levha ve şeritler, standart ve müşteri çizimine göre üretilen özel profiller üretmektedirler. Son 20 yılda Alcomet 155 milyon eurodan fazla yatırım yapmıştır. Üretimin neredeyse tamamı Avrupa ve Amerika'ya ihraç edilmektedir. Alcomet tesisinde dökümhane, haddehane, ekstrüzyon ve mekanik profil işleme bölümleri bulunmaktadır. Şirkette çalışan sayısı 1.200'ün üzerindedir.

Teklas: Gebze Kocaeli merkezli Teklas Kauçuk Sanayii A.Ş.'nin Teklas Bulgaria olarak Kırcaali şehrinde 2004 yılında kurulup 15 Ekim 2011 tarihinde hizmete girmiş karayolu taşıt araçları için soğutma ısıtma devresi hortumları, sızdırmazlık parçaları üretimi yapan tesisidir. Teklas Bulgaria'nın halihazırda Kırcaali'de 3, Koşukavak'ta 1, Vratsa'da 1 olmak üzere toplam 5 fabrikası bulunmaktadır. Teklas, 3.100'ün üzerinde kişiye istihdam sağlamaktadır. Kırcaali, Koşukavak ve Vratsa'daki tesislerin inşası için Yatırım Teşvik Yasası kapsamında İnovasyon ve Büyüme Bakanlığı'na bağlı Bulgaristan Yatırım Ajansı'ndan (2016, 2017, 2019 ve 2021 yıllarında) toplam dört "A" sınıf yatırım sertifikası almıştır. 2022'deki en önemli yatırım projeleri için Sürdürülebilir İş kategorisinde ödül alan üç şirket arasındadır.

Acıbadem City Clinic: 2016 yılında sağlık sektöründe tek yabancı yatırım olan Tokuda Hastanesi, Acıbadem tarafından satın alınarak bir başka özel hastane olan City Clinic ile Acıbadem City Clinic adı altında birleştirilmiştir. Bu şekilde Acıbadem grubu Bulgaristan sağlık sektörünün en büyük özel yatırımcısı olmuştur.

Sark Bulgaria (Sarkuysan): 2017 yılında 20 milyon euro yatırım ile kurulan Sark Bulgaria şirketi 2019 yılı Mayıs ayında faaliyete başlamıştır. 70 bin dönüm üzerine kurulu 12 bin m² kapalı alana sahip fabrikada 50 kişi çalışmaktadır. Yıllık 10 bin ton bakır tel üretim kapasitesi bulunan firma, bakır tel üretiminde ana girdisinin tamamını Türkiye'den ithal eden Sark Bulgaria, üretiminin %80'ini ihraç etmektedir.

Nursan Otomotiv: 2002 yılından beri Burgaz Belediye sınırları içerisindeki Lyulyakovo köyünde 7.000 m² alanda binek otomobilleri, hafif ve ağır ticari araçlar için kablo sistemleri ve akü kabloları üretmekte ve pek çok ülkeye ihracat gerçekleştirmektedir. Nursan Otomotiv bünyesinde 1050 kişiyi istihdam etmektedir.

Alcao: Altınmarka, Filibe bölgesinde tescil edilen iştiraki Alcao ile Bulgaristan'a giriş yapmıştır. Şirket kakao ve çikolata ürünleri üretimi ve hammadde ithalatı alanlarında faaliyet göstermektedir. 2020 yılında çikolata ve şeker ürünleri üreticileri arasında elde edilen kar bakımından 2'nci sırada yer almıştır.

Kastamonu Bulgaria: Ahşap işleme endüstrisinde küresel bir lider ve sektörde Avrupa'da dördüncü ve dünyada yedinci sırada lider bir konuma sahip olan, Romanya, Bulgaristan, Bosna Hersek, Rusya, İtalya ve Türkiye'de yatırımları bulunan ve 6 ülkede üretim tesisleri bulunan Kastamonu Entegre'nin bir parçasıdır. 2000 yılında ikinci yurt dışı yatırımı olarak Bulgaristan'ın Kazanlık bölgesindeki Gabrovnitsa A.D. Yonga Levha Tesisini satın alarak faaliyetine başlamıştır.

Odelo Bulgaria: Bayraktarlar Holding'in bir parçası olan Odelo Bulgaria 2018 yılında Filibe'nin Trakya Ekonomi Bölgesi'nde 90 dönüm arazi satın alarak yatırımına başlamıştır. Bulgaristan Yatırım Ajansı'ndan A Sınıf Yatırımcı Sertifikası alan şirketin toplam yatırım bedeli 37 milyon eurodur. Otomobil aydınlatma aksamaları üreten firmanın üretim tesisi 2019 yılında faaliyete geçmiştir. 2022 yılında faaliyete geçen ikinci fabrika mevcut fabrikanın olduğu bölgede 12.000 metrekarelik bir alanda yer almaktadır. Odelo Bulgaria'nın Sofya'da bir AR-GE merkezi faaliyete başlamıştır. Firmanın 2022 yılı cirosu yaklaşık 53 milyon eurodur.

Spinner Bulgaria: %50 Avcı CNC Makine Pazarlama AŞ. ile Türk, %50 Spinner Werkzeugmaschinenfabrik GmbH ile Alman sermayeli olan Spinner Bulgaria şirketi 2018 yılında Filibe'nin Trakya Ekonomi Bölgesi'nde arazi satın alarak yatırımına başlamıştır. Bu

yatırımı için A Sınıf Yatırımcı Sertifikası almıştır. Toplam 5 milyon euroluk yatırım yapan şirket CNC Takım Tezgâhları üretimi gerçekleştirmektedir.

Sarten Bulgaria: Tekirdağ Çorlu merkezli Sarten Ambalaj San. A.Ş.’nin Bulgaristan’daki uzantısı olan Sarten Bulgaria Ltd., Plevne’de 2002 senesinde faaliyete geçmiştir. Fabrikada yiyecek ve kimya endüstrileri için metal kutu üretimi yapılmaktadır. 2020 yılında Sarten, 1960 yılında Bulgaristan’ın Lyaskovets kasabasında kurulan Fabrika Metal Ambalaj şirketini satın alarak Bulgaristan’daki ikinci, yurtdışında ise dördüncü fabrikasını açmıştır. Bu anlaşma ile Avrupa’da metal ambalajda daha güçlü bir konuma gelmeyi amaçlayan Sarten, toplamda 20 fabrikayla ürün gamını genişletmeyi hedeflemektedir.

Standard Profil: Şirketin Bulgaristan fabrikası, 9.720 m²’si kapalı olmak üzere 50.000 m² alanda Eski Zağra’da 2005 yılında üretime başlamıştır. Toplam yatırım değeri 10,5 milyon euro olan ve sızdırmazlık profili üreten yeni tesisi ise Mayıs 2015’te açılmıştır.

Milat Carpet Bulgaria: Gaziantep’te halı üretimi yapan Milat Halı Sanayi ve Ticaret A.Ş. 2019 yılında Bulgaristan’ın İslimiye şehrinde mevcut bir halı fabrikasını satın almıştır. Halı fabrikasına 5 milyon euro yatırım yapan Milat Carpet Bulgaria halihazırda yaklaşık 160 kişi çalıştırmaktadır.

Enpay Trafo: Enpay Trafo 1978 yılında Kocaeli’nde kurduğu fabrika ile trafo komponentleri üretimine başlamıştır. 2005 yılında Slovakya’da, 2010 yılında Hindistan’da faaliyete başlayan firma 2017 yılında Bulgaristan fabrikasında imalata başlamıştır. Bugün 50’den fazla ülkeye ihracat yapan firma sektöründe Avrupa pazarında ilk 3’te yer almaktadır. 10 milyon euro yatırım ile 2017 yılı sonunda faaliyete başlayan Bulgaristan fabrikasında gerçekleştirdiği üretimin %80’ini başta Avrupa olmak üzere ABD, Meksika’ya ihraç etmektedir. Firma 270 kişiyi istihdam etmektedir.

Akgün Seramik: 2016 yılı başında Türk Akgün Grubu, Bulgaristan’da Novi Pazar’daki fayans fabrikasını satın almıştır. Türk stratejik yatırımcı tarafından fabrikanın satın alınması sayesinde, daha önce kapalı olan tesis yeniden faaliyete başlamıştır. “Dura-Tiles” markasıyla seramik üretiminde Bulgaristan pazarında %10 paya sahip olan firma, Bulgaristan’ın en büyük üç seramik üreticisi arasında yer almaktadır.

Princess Otelleri: Sofya ve Filibe’de 4 yıldızlı Türk sermayeli Princess otelleri faaliyette bulunmaktadır. Söz konusu otellerden Sofya’da olanın işletmesini Ramada firması üstlenmiştir.

Perfektüp: İstanbul merkezli Türk şirketler grubu Bell Holding’in Eski Zağra’daki alüminyum tüp üretim tesisi olarak 8 Ekim 2012 tarihinde faaliyete geçmiştir. Şirketin ilk yatırım bedeli 3,5 milyon eurodur. 2018 yılında ek hat yatırımı yaparak üretim kapasitesini artırmıştır. Perfektüp ağırlıklı olarak ecza ve kozmetik sektörlerinde kullanılan alüminyum tüpleri üretmektedir.

Smart Grup:

Smart Group’un bir parçası olarak Smart Energy Grup AŞ şirketi yenilenebilir enerji kaynaklarına, özellikle de güneş enerjisi odaklı üretime yatırımlar yaparak büyümektedir. Rakovskovo/Burgaz, Mokrishte/Pazarcik, Smirnenski/Razgrad, Boynitza/Vidin, Stambolovo/Hasköy, Milkovitsa/Plevne, Cherni Vrah/Burgaz gibi Bulgaristan’ın çeşitli yerlerinde kurmuş olduğu enerji üretim tesisleri mevcuttur. Bulgaristan’da mevcut yatırımı 24 MW, devam eden yatırımı ise 39 MW’tır. Diğer taraftan, 1.000 MW üstünde proje

gerçekleştirmiştir. Şirket, elektrik ticareti (iç piyasa-ithalat-ihracat) için lisans almış bulunmaktadır.

Türk Şirketi Smart Energy'nin iştiraki olarak Bulgaristan'da kurulan Smart Solar Technologies şirketi Stara Zagora'da güneş paneli ve hücreleri üretecek yüksek teknoloji bir fabrika kuracaktır. Öncelikli yatırım programı kapsamına alınan proje için toplamda 120 milyon euro tutarında bir yatırım öngörülmektedir.

Smart Grup'un bir diğer parçası olan Smart Development Partners şirketinin emlak piyasasında arazi alım-satımı, proje geliştirme, imar, inşaat, yap-sat ve yap-işlet modelleriyle ofis, lojistik ve konut alanında birçok projesi mevcuttur.

First Dialysis Services Bulgaria: Türk yatırımı olarak Sofya'da 2004 yılında kurulmuş olup en yüksek kalitede diyaliz tedavisi sağlamaktadır. Filibe, Montana ve Pazarcık şehirlerinde diyaliz merkezi işletmektedir. 2014 yılında Filibe'de açılan merkez Balkanlardaki en modern hemodiyaliz merkezidir.

Eczacıbaşı-Monrol: 2012 yılı başında kurulan Monrol Bulgaria firması Sofya'da Bulgaristan Radyofarmasötik Üretim Tesisi projesini başlatmıştır. Halihazırda bu tesiste kanser teşhisinde kullanılan Pozitron Emisyon Tomografisi (PET) cihazlarının çalışabilmesi için gerekli olan görüntüleme maddesi MON-FDG üretilmektedir. Monrol firmasının bu tesisi Bulgaristan'da bu alandaki ilk tesis olmuştur.

Techno-Aktaş: 1938 yılında Bursa'da kurulup bugün dünyada kendi sektöründe yüzde 20'ye ulaşan pazar payı ve Ar-Ge alanındaki başarıları ile farkını ortaya koyan Aktaş Holding, 6 kıtada faaliyet gösteren, 100'den fazla ülkede ürünleri satılan ve alanında dünyanın en büyük firmaları arasında yer alan, ulaşım ve otomotiv, yapı ve endüstriyel gibi temel iş alanlarının yanı sıra, savunma sanayine özel üretimlerle de faaliyetlerini geliştirmektedir. Aktaş Holding'in Bulgaristan'daki yatırımı olup Filibe şehrinde 2007 yılında kurulmuş ve Mayıs 2008'de üretime başlamıştır. 4.500 metrekare kapalı alanda taşıt araçları için süspansiyon üretimi yapmaktadır.

Penta Glass: Türkiye'deki Dupleks Glass'ın Bulgaristan yatırımı olan Penta Glass, Svilengrad şehrinde 2016 yılında kurulmuştur. Ticari araç lamine ön cam üretimi yapmaktadır ve yatırım büyüklüğü 9 milyon eurodur.

Regnum Otelleri: Bulgaristan'ın gözde kayak merkezlerinden Bansko'da kurulu Regnum Bansko Otel, Öztürk Şirketler Grubu'na bağlı Regnum Türkiye Gayrimenkul Geliştirme Şirketi'nin Bulgaristan'daki uzantısı olarak kurulmuş olan Regnum-Bulgaria tarafından işletilmektedir. Bansko yakınlarında bulunan Banya köyünde Regnum Grubuna ait butik Regnum Banya Thermal oteli de faaliyette bulunmaktadır.

Bulgaristan'da Türk sermayeli **D Commerce Bank** ile **Ziraat Bankası**'nın Sofya Şubesi faaliyet göstermektedir. Ziraat Bankası'nın Sofya, Filibe, Varna, Kırcaali ve Burgaz kentlerinde beş şubesi bulunmaktadır. D Commerce Bank'ın ülke çapında yaklaşık 40 şubesi mevcuttur.

İstanbul Hadımköy merkezli lastik servis makinaları ve hidrolik kriko üreticisi **Atek Makina**'nın Filibe kentinde açmış olduğu mağazasının yanı sıra yine aynı şehirde otel yatırımı da bulunmaktadır. Atek Makina yatırımı **City Hotel**'in açılışı 2012 yılında yapılmıştır.

Diğer başlıca Türk yatırımları ise şu biçimde sıralanabilir: Elektronik ev eşyaları yedek parçalarının üretimi sanayinde faaliyet gösteren **Mikro-Ak**, İstanbul Üsküdar merkezli Hayat

Holding bünyesindeki temizlik ve hijyen ürünleri şirketi Hayat Kimya'nın Bulgaristan uzantısı Varna merkezli **Hayat-Bulgaria, Şahinler**'in Kırcaali'deki tekstil fabrikası, ilaç sektöründe Ulkar Holding bünyesindeki Düzce merkezli Nobelfarma İlaç Sanayii ve Ticaret A.Ş.'nin Bulgaristan uzantısı **Nobel-Pharma Bulgaria** v.b.

Altınbaş, Beko, Bingo, Çilek Mobilya, Dimes, Ece, Efe Rakı, Efes Pilsen, Ege Seramik, English Home, Eti, Familia, Gala Mobilya, Golden Rose, Homage, Anadolu Isuzu, İstikbal, İşbir Yatak, Koska Helva, LC Waikiki, Manolya, Model Tasarım, Molfix, Ozzo, Razgat Classic, Selimoğlu, Selpak, Şölen, Taç, Tayaş, Temsa, Ülker, Vitra, Yataş, Yatsan ve Yeni Rakı Bulgaristan pazarında pazar payı olan belli başlı Türk markalarıdır.

2. Türk Yatırımcıların Karşılaştıkları Sorunlar

Türk yatırımcıları Bulgaristan'da zaman içerisinde değişen çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadır. Uzun zamandır süregelen iki genel nitelikli sorun Türk firmalarının Bulgaristan'daki faaliyetlerini zorlaştırmaktadır:

1) Vize

Bulgaristan'ın Türkiye vatandaşlarına ülkeye girişte uyguladığı vize rejimi ülkede faaliyette bulunan şirketlerimize engel teşkil etmektedir. Bulgaristan'ın AB ve Schengen Bölgesi üyesi olarak vize uygulamasının tamamen kaldırılmasının mümkün olmadığı bir ortamda vizelerin verilmesinde sürelerin kısaltılması, iş vizelerinde çok girişli vizelerin verilmesi için kolaylık sağlanması, acil durum gerektiren bazı durumlarda vize prosedürlerinin daha hafif şartlara bağlanması yatırımcılarımızca dile getirilen çözüm önerileridir.

2) Nitelikli İşgücü Transferinde Karşılaşılan Sorunlar

Bulgaristan'da nüfus azalmakta ve yaşlanmaktadır. Ayrıca AB üyeliği ile birlikte birçok nitelikli Bulgar AB üyesi ülkelere göç etmiştir. Bu ve başka diğer nedenlerden ötürü Bulgaristan'da birçok sektörde nitelikli ve niteliksiz işgücü eksikliği bulunmaktadır. Bu kapsamda, Bulgaristan'daki Türk firmaların karşılaştığı en büyük sorunlar kalifiye personel bulma ve Türkiye'den işçi getirmede yaşanan güçlüklerdir. Türkiye dahil olmak üzere AB üyesi olmayan üçüncü ülkelerden nitelikli personel transferi birçok sıkı kural ve prosedürlerin tamamlanmasına bağlıdır. İlk başta dikkat edilmesi gereken kural 1/5 (KOBİ'lerde 1/3) kotasıdır. Şöyle ki, çalıştırılan sigortalı her 5 (KOBİ'lerde 3) Bulgar çalışan başına ancak bir yabancı personel getirilmesine izin verilmektedir. Bu kişinin getirilmesi de ancak bu işte çalışacak bir Bulgar personelin temin edilememesinin kanıtlanmasına (gazete ilanları, personel aranması vs. gibi yollarla) bağlıdır.

Vize ve nitelikli işgücü transferine ilişkin sıkıntılar ilgili kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları nezdinde her fırsatta dile getirilmekte, sorunların çözümüne ilişkin destek talep edilmektedir.

D. BULGARİSTAN'DAKİ DİĞER ÜLKELERİN YATIRIMLARI

Bulgaristan'a En Çok Yatırım Yapan İlk 20 Ülkenin 2022-2024 Döneminde Yıllık Yatırımları ve 2024 Yılı İtibariyle Bulgaristan'daki Birikimli Yatırımları (Milyon Euro)

Ülke	2022	2023	2024	2024 İtibariyle Birikimli DYY	Pay	2024'te Yıllık Değişim (%)
Toplam	4 128	4 635	2 855	57 680	100,0%	-38,4%
1 Hollanda	60	423	265	7 534	13,1%	-37,3%
2 Avusturya	424	622	565	5 302	9,2%	-9,2%
3 Yunanistan	53	427	417	4 415	7,7%	-2,3%
4 Almanya	747	105	230	4 096	7,1%	119,0%
5 İsviçre	517	759	-244	3 725	6,5%	-132,1%
6 İtalya	329	257	324	3 653	6,3%	26,3%
7 Belçika	122	372	584	3 309	5,7%	56,8%
8 G.Kıbrıs Rum Kesimi	314	121	159	2 863	5,0%	31,3%
9 Macaristan	255	346	293	2 618	4,5%	-15,4%
10 İngiltere	-14	74	39	2 601	4,5%	-48,1%
11 Lüksemburg	555	105	-393	1 833	3,2%	-475,2%
12 Rusya	-109	180	-200	1 573	2,7%	-211,1%
13 Türkiye	72	202	103	1 426	2,5%	-48,8%
14 Fransa	228	67	186	1 390	2,4%	180,3%
15 Malta	178	216	207	1 064	1,8%	-4,1%
16 İrlanda	14	-23	151	985	1,7%	-748,9%
17 İspanya	-3	-15	9	832	1,4%	-160,3%
18 Britanya Virjin Adaları	128	-94	55	723	1,3%	-158,8%
19 İsveç	46	78	47	700	1,2%	-39,2%
20 Polonya	61	156	-33	557	1,0%	-120,9%
İlk 20 Toplamı	3 975	4 376	2 766	51 197	88,8%	-36,8%

Kaynak: Bulgaristan Merkez Bankası

Bulgaristan'a 2024'te yapılan doğrudan yabancı sermaye yatırımları (DYY) tutarı bir önceki yıla göre %38,4 oranında azalarak 2.855 milyon euro olmuştur. Bulgaristan Merkez Bankası 2024 yılı itibariyle ülkedeki birikimli yabancı yatırımları 57,68 milyar euro olarak açıklamıştır. Tablodan görüleceği üzere, 2024 yılında birikimli yatırımlar sıralamasında ilk beş ülke sırasıyla Hollanda, Avusturya, Yunanistan, Almanya ve İsviçre'dir. Ülkemiz 2024 yılı sıralamasında 13'üncü sırada yer almaktadır. Diğer taraftan, Bulgaristan'daki en büyük Türk yatırımı olan Şişecam, Türk sermayeli Hollanda şirketi olarak Bulgaristan'a giriş yaptığı için sıralamada Türkiye'nin değil Hollanda'nın rakamını etkilemektedir.

E. YATIRIMCILAR İÇİN FAYDALI LİNKLER

Bulgaristan Yatırımlar Ajansı: <https://investbg.government.bg/>
İnovasyon ve Büyüme Bakanlığı: <https://www.mig.government.bg/?lang=en>
Ekonomi ve Sanayi Bakanlığı: <http://www.mi.government.bg/en>
Maliye Bakanlığı: <http://www.minfin.bg/en/>
Gümrükler Ajansı: <https://customs.bg/wps/portal/agency-en/home>
Tarım ve Gıda Bakanlığı: <https://www.mzh.government.bg/en/>
Enerji Bakanlığı: <http://www.me.government.bg/en>
Bulgaristan Merkez Bankası: https://www.bnb.bg/index.htm?toLang=_EN&toLang=_EN
Ulusal İstatistik Enstitüsü: <http://www.nsi.bg/en>
Bulgaristan Patent Ofisi: <https://www.bpo.bg/en/home>
Parlamento: <http://www.parliament.bg/en>
Uluslararası Karayolu Taşımacıları Derneği – AEBTRİ:
http://www.aebtri.com/Default_en.aspx
Bulgaristan Ticaret ve Sanayi Odası: <https://www.bcci.bg/en.html>
Bulgaristan Sanayi Odası: <https://en.bia-bg.com/>
Bulgaristan İnşaat Odası: <http://ksb.bg/en/>
Bulgaristan İşverenler ve Sanayiciler Konfederasyonu: <https://krib.bg/>
Bulgaristan Menkul Kıymetler Borsası: <http://www.bse-sofia.bg/>
Bulgaristan Bilgi Teknolojileri Derneği: http://www.bait.bg/home?set_language=en
Piyasa Ekonomisi Enstitüsü: <http://ime.bg/en/>
BTA Bulgaristan Haber Ajansı: <https://bta.bg/en>
24 Chasa Gazetesi: <http://www.24chasa.bg/>
Capital Gazetesi: <https://www.capital.bg/>